

ВИЛЕНСКИЙ ВЪСТНИКЪ КУРЬЕРЪ ВИЛЕНСКИ

ВЫХОДИТЬ

по Вторникамъ, Четвергамъ и Субботамъ.

Предплата: Россия: W Вилне — 10 з прсыяка — 12 Рѣссина: W Вилне — 5 з прсыяка — 6



Квартала: W Вилне — 3 з прсыяка — 3 к. 50 Мѣсячна — 1 За вѣкъ по 40 лѣтъ огло- ещенія плати слѣ к. 17.

ВЫХОДИТЪ

we Wtorki, Czwartki i Soboty.

Рок 1863.

Часть Официальная.

С.-Петербургъ, 12 декабря.

— О порядкѣ производства въ чинахъ предводителей дворянства, назначаемыхъ въ западныхъ губернияхъ отъ правительства. Признавая съ своей стороны справедливымъ, въ поощреніе служебной дѣятельности лицъ, назначаемыхъ правительствомъ въ западныхъ губернияхъ на должности предводителей дворянства, распространить на нихъ тѣ правила о производствѣ въ чины, какія существуютъ въ законахъ для находящихся въ службѣ отъ короны, министръ внутреннихъ дѣлъ входить о семъ съ представленіемъ въ комитетъ министровъ. Комитетъ министровъ, имѣя въ виду во 1-хъ, что по закону, для чиновниковъ гражданской службы, состоящихъ въ должностяхъ по опредѣленію отъ правительства, установлены сроки повышенія въ чинахъ, общіе за выслугу лѣтъ и сокращенные для производства за отличие, и во 2-хъ, что въ западныхъ губернияхъ, по исключительному положенію сихъ губерній, въ настоящее время должности некоторыхъ предводителей дворянства, замѣщаются чиновниками отъ правительства, комитетъ находилъ, что чиновники, назначаемые для замѣщенія должностей губернскихъ и уѣздныхъ предводителей дворянства въ западныхъ губернияхъ, быть опредѣлены въ сіи должности отъ правительства, должны сохранять всѣ служебныя права и преимущества, принадлежащія имъ по государственной службѣ, а следовательно и право на производство въ чины по установленнымъ срокамъ. Вслѣдствіе чего комитетъ полагаетъ: предоставить министру внутреннихъ дѣлъ сдѣлать соответственно сему распоряженію, какія признаетъ необходимыми. На журналѣ комитета послѣдовала, во 2-й день ноября 1863 года, Собственноручная ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА резолюція: „Совершенно правильно.“ (Свѣ. Поч. N. 270)

Въ Русскомъ Ивалидѣ N. 271 напечатано: Изъ полученнаго 6 декабря военнаго журнала изъ Варшавы видно, что и послѣдніи значительныя шайки, а именно: соединенныя партіи Леневского, Козловскаго, Лютынскаго и Марецкаго, скрывавшіяся еще въ лѣсахъ Люблинской губ., и шайки Босака и Хмѣлинскаго — въ Радомской губ., настигнуты нашими войсками и окончательно ими разбиты: першія — 27 ноября отрядомъ подполковника Антушевича, близъ дер. Корибутова-Воля, послѣднія — отрядомъ флигель-адъютанта полковника Власова, близъ м. Шекоцина, начальнигъ же митейскихъ конницы въ шайкѣ Хмѣлинскаго Рженевича, Мисальскій и еще нѣсколько другихъ начальниковъ изъ шайки Босака и Хмѣлинскаго арестованы казаками, высланными изъ Ченстохова.

Въ томъ же журналѣ сообщается еще свѣдѣніе, что послѣ пораженія шайки Гросмана, Окуневскаго и Путкамера, партія эти окончательно разсѣялись, а предводители ихъ скрылись за границу, и затѣмъ въ Влоцлавскомъ и Гостынинскомъ уѣздахъ изрѣдка только попадаются мелкія партіи жандармовъ-вѣстателей, не болѣе 20 человекъ, противъ которыхъ и приняты надлежашія мѣры.

Подробности болѣе замѣчательныхъ дѣлъ заключаются въ слѣдующемъ:

Соединенныя шайки Леневского, Козловскаго, Лютынскаго и Марецкаго были настигнуты 27-го ноября, близъ деревни Корибутова-Воля (Красноставскаго уѣзда, пятнадцать верстъ въ юго-востоку отъ Пухачева), тремя соединенными отрядами изъ Любартова, Лянчи и Парчева (11 ротъ, эскадронъ уланъ, сотни казаковъ и 2 орудія), подъ общимъ начальствомъ подполковника Антушевича. Митейки понесли полное пораженіе; число ихъ убитыхъ и раненыхъ весьма значительно; въ плѣнъ взято 60 человекъ, болѣею частью выходцы изъ Галлиціи; кромѣ того, войскамъ отбито 53 штуцера, 21 лошадь и 2 повозки съ одеждою. У насъ тяжело раненъ 1 рядовой и контуженъ въ ухо, съ потерей уха, подполковникъ Антушевичъ.

Часть остатковъ разбитыхъ шайки, послѣ пораженія 27 ноября, бросилась на сѣверъ въ лѣса Радзынскаго уѣзда и преслѣдуется парчевскимъ отрядомъ подполковника Горяинова; отряды же Любартовскій и Лянчицкій преслѣдуютъ остальную часть митейниковъ, бросившихся на югъ, а между тѣмъ, на перерѣзъ ихъ пути высланы свѣжіе отряды изъ Красностава и Хелма.

Сверхъ всего вышеизложеннаго, въ военномъ журналѣ упоминается еще о слѣдующемъ случаѣ: высланный изъ Радомы летучій отрядъ изъ 70 драгунъ Екатеринбургскаго полка и взвода стрѣлковъ Могилевскаго полка, подъ общимъ начальствомъ капитана Штейна, на ночлегъ въ дер. Бродкахъ (Опатовскаго уѣзда), съ 19 на 20 ноября, подвергся нападенію шайки подъ предводительствомъ Березы. Не смотря на темноту ночи и лѣсную мѣстность, стрѣлки отбили огонь это нападеніе, причемъ митейники потеряли до 30 ранеными и 6 убитыми. Съ нашей стороны тяжело раненъ, пулю въ ногу, штабсъ-капитанъ Масловскій и легко 2 рядовыхъ; кромѣ того одинъ драгунъ пропалъ безъ вѣсти.

Подробнаго описанія о разбитіи отрядомъ флигель-адъютанта Власова шайки Босака и Хмѣлинскаго, близъ м. Шекоцина, еще не получено.

Въ Виленскомъ военномъ округѣ и частяхъ царства Польскаго, ему подвѣдомственныхъ, въ последнее время, какъ видно изъ полученнаго 7 декаб. военнаго журнала, были только слѣдующіе два случая встрѣчи съ митейниками: Въ Ковенской губерніи, 3 стрѣлковаго батальона штабсъ-капитанъ Волховскій, съ отрядомъ изъ 40

стрѣлковъ и 15 казаковъ, настигъ въ Потокскомъ лѣсу (Шавельскаго уѣзда) небольшую шайку и разсѣялъ ее; при чемъ митейники потеряли 2-хъ плѣнными, 9 лошадей, оружіе и много одежды. У насъ потери не было.

Во Августовской губерніи, майоръ Исенбергъ, съ отрядомъ изъ м. Щучина, окружилъ ночью деревню Липники (Ломжинскаго уѣзда) и захватилъ 31 митейника, 71 ружье, 83 пистоля, 90 пудовъ свинцу, пороха и проч.

Кромѣ того, по распоряженію генералъ-лейтенанта Ганецкаго, былъ посланъ изъ г. Ломжи отрядъ, подъ начальствомъ Калужскаго пѣхотнаго полковника Вернера, съ цѣлю очистить отъ митейническихъ шайкъ всю сѣверную часть Ломжинскаго уѣзда. Общій результатъ дѣйствій этого отряда заключается въ томъ, что бывшіе за Наревомъ шайки Бранта и Свенцицкаго распущены, а предводители ихъ бѣжали въ Пруссію.

Изъ этого же журнала видно, что въ Ломжинскомъ уѣздѣ, по 17 ноября явилось изъ шайки болѣе 500 человекъ, и что сельскіе караулы учреждены во всѣхъ важнѣйшихъ селеніяхъ. (Р. И. N. 271)

Дворяне Балтскаго уѣзда подписали всеподданнѣйшій адресъ, съ выраженіемъ безпредѣльной преданности къ ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ, и съ заявленіемъ полного убѣжденія, что юго-западный край можетъ процвѣтать только въ неразрывномъ соединеніи съ Россіею. Въ заключеніи адреса выражена всеподданнѣйшая просьба о прощеніи заблудшихъ въ настоящихъ событіяхъ. Адресъ подписанъ предводителемъ дворянства Балтскаго уѣзда С. Москалевымъ и 45 лицами. Подписи продолжаются. (Р. И. N. 271)

16-го ноября. Дворянинъ подольской губерніи Щенский-Мильковский, по конфирмаціи бывшаго командира 5-го пѣхотнаго корпуса генералъ-адъютанта Лидера, доложеннаго ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ и доведенной до свѣдѣнія правительствующаго сената бывшимъ военнымъ министромъ генералъ-адъютантомъ княземъ Долгоруковымъ, 5-го октября 1853 года N. 5059, за отлучку за границу безъ дозволенія правительства, былъ лишенъ дворянскаго достоинства и отосланъ въ арестантскія роты нижняго вѣдомства, въ крѣпость Динабургъ, на пять лѣтъ.

Затѣмъ, въ январѣ 1857 года, Высочайше повелѣно было предоставить Мильковскому, по окончаніи опредѣленнаго ему срока пребыванія въ крѣпостной работѣ, право избрать родъ жизни въ опредѣленныхъ общинахъ законами срокъ съ учрежденіемъ за нимъ полицейскаго надзора и съ тѣмъ, чтобы въ продолженіе четырехъ лѣтъ не дозволять ему отлучаться безъ разрѣшенія начальства изъ мѣста, которое онъ избересть для жительства.

Нынѣ ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, снисходя на просьбу матери Мильковскаго, Всемилостивѣйше повелѣть соизволилъ: возвратитъ Мильковскому права потомственнаго дворянства. (Б. Вѣд. N. 427)

ВИЛНО.

Исключенный изъ службы подпоручикъ Доминикъ Малецкій, по произведенію надъ нимъ суду по полемому уголовному уложенію, оказался виновнымъ въ побѣгѣ изъ службы, въ сформированіи въ Вилькомирскомъ уѣздѣ нѣсколькихъ митейническихъ шайкъ, предводительствуя которыми дѣйствовали противъ войскъ, въ уничтоженіи дѣлъ и документовъ Тунапскаго сельскаго управленія, разграбленіи общественныхъ суммъ въ Трашкунскомъ сельскомъ обществѣ и въ повѣщеніи Трашкунскаго тысячника.

За эти преступленія Малецкій, по утвержденному приговору военнаго суда, подвергнутъ смертной казни повѣшеніемъ 9 сего декабря, въ 11 часовъ утра, въ г. Вилькомирѣ.

ЧАСТЬ НЕОФИЦИАЛЬНАЯ.

Рѣчь произнесенная во французскомъ сенатѣ генеральнымъ прокуроромъ Дюпенъ, 14 декабря.

Въ разсужденіяхъ, происходившихъ въ сенатѣ, встрѣчаются два предмета, которыхъ смѣшивать не слѣдуетъ: сочувствіе къ Польшѣ и политической вопросъ, на счетъ приличнаго пути, по которому должно слѣдовать.

Сочувствіе къ Польшѣ—всеобщее, кромѣ одного исключенія, которое по своему уединенію, не можетъ быть принимаемо въ расчетъ. Мы сожалѣемъ обо всемъ, что противно нравственности, человѣколюбію, хорошей администраціи, хорошему управленію народовъ. Сожалѣемъ объ индивидуальныхъ несчастіяхъ. Всеобщее чувство французскаго человѣколюбія осуждаетъ преступныя дѣйствія и эксцентрическую строгость (Одобреніе).

Есть еще одно чувство, столь же хорошее; именно, чувство военнаго братства; я понимаю это рыцарское братское чувство. Но, милостивые государи, если бы мнѣ пришлось быть судьей въ дѣлѣ моего школьнаго товарища, то, не смотря на сочувствіе къ нему, я бы судилъ его по законамъ. И такъ, военное братство, при всей своей важности, не можетъ быть поводомъ къ приведенію отечества въ затруднительное положеніе и хлопоты, въ особенности, если этотъ поводъ только одинъ (Согласіе).

Говорятъ, что Польша—страна католическая, и на этомъ основаніи некоторые требуютъ, чтобы Франція взяла на себя защиту ея дѣла. Многоуважаемое чувство это можетъ обнаруживаться въ разныхъ видахъ; не думаю, однакоже, чтобы оно должно было проявляться только въ видѣ крестоваго похода и какой то религіозной войны.

Часть Урядова.

St.-Petersburg 12 grudnia.

НАЙВЫШШЫ РОЗКАЗ.

О kolei posuwania do rang marszałków w szlachty, przeznaczonych w gubernjach zachodnich od korony. Узнавая се свѣй стороны справедливымъ для зачѣты дѣятельности службѣй особъ назначенныхъ отъ рządu в губернjach zachodnich do zajmowania obowiązków marszałków szlachty, rozciągnąć na nich także przepisy o posuwaniu do rang, jakie istnieją w kodeksie praw dla osób służących od korony, minister spraw wewnętrznych czynił o тѣмъ представленіе до комитета министровъ. Комитетъ министровъ, mając на względzie; 1) iż według prawa dla urzędników służby cywilnej, zajmujących posady od korony postanowione są terminy podwyższania rang, ogólne за wyслугу lat i skrócone — do posuwania за odznaczenie się, 2) że w gubernjach zachodnich за powodu wyłączonego stanu tych gubernij, obecnie obowiązki niektórych marszałków szlachty zajmowane są przez urzędników od korony, komitet znajdował, iż urzędnicy przeznaczani do zajęcia obowiązków gubernjalnych i powiatowych marszałków szlachty w gubernjach zachodnich, będąc mianowanymi do tych obowiązków od korony, powinni zachowywać wszystkie prawa służbowe i przywileje służące im w rządowej służbie, а przez to samo i prawo на podwyższenie rang według ustanowionych terminów. Skutkiem czego komitet postanowił: ministrowi spraw wewnętrznych polecić wydanie odpowiednich rozporządzeń, jakie uznają za niezbędne. Na dzienniku komitetu nastąpiła 2 listopada 1863 roku Własnoręczna JEGO CESARSKIEJ MOŚCI rezolucja „Zupełnie słusznie.“ (Pocz. pól.)

W Inwalidzie rossyjskim czytamy:

Warszawa, 7 grudnia. Z otrzymanego wczoraj dziennika wojennego z Warszawy widać, iż i ostatnie znaczniejsze bandy а mianowicie: połączone партje Leniewskiego, Kozłowskiego, Lutyńskiego i Mareckiego, które kryły się jeszcze w lasach gubernji lubelskiej, oraz bandy Bosaka i Chmielińskiego, w губ. radomskiej doścignięte zostały przez nasze wojska і ostatecznie zostały rozbite: pierwsze 27 listopada przez oddział podpułkownika Antuszewicza, koło wsi Korybutowej Woli, а ostatnie przez oddział fligel-adjutanta pułkownika Własowa а pod m. Szekocinem, а naczelnik powstańczej jazdy w bandzie Chmielińskiego Rzepecki, Mikalski і jeszcze kilku innych naczelników z band Bosaka і Chmielińskiego aresztowani zostali przez kozaków, wysłanych z Częstochowy.

W tymże dzienniku udzielają jeszcze wiadomość, iż po rozbitciu band Grossmana, Okuniewskiego і Putkamera, партje те ostatecznie pierzchnęły, а dowódcy ich umknęli за granicę; і że następnie we wrocławskim і gostyńskim powiatach rzadko tylko napotykalą się партje жандармовъ wieszających, nie więdzący jak po 20 ludzi, przeciw którym już przedsięwzięto środki właścive.

Сzczegóły ważniejszych potyczek są następujące: Połączone bandy Leniewskiego, Kozłowskiego, Lutyńskiego і Mareckiego zostały doścignięte 27 listopada pod Korybutową Wólą (półt. krasnystawskiego о 15 wiorst на południo-wschód od Puhaczewa) przez trzy połączone oddziały z Lubartowa, Łęzyny і Parczewa (11 rot, szwadron ulanów, setnina kozaków і 2 dział) pod ogólnym dowództwem podpułkownika Antuszewicza. Powstańcy zostali zupełnie rozbitci, liczba ich zabitych і rannych bardzo wielka; w niewolę wzięto 60 ludzi, po większej części wychodzący z Galicji; prócz tego wojska odebrały 53 sztuców, 21 koni і 2 wozy z odzieżą. U nas ciężko ranny 1 szeregowiec і kontuzjowany w ucho z utratą sluchu podpułkownik Antuszewicz.

Часть остатковъ разбитыхъ band по потычце 27 listopada rzuciła się на północ до powiatu radzyńskiego і ściга się przez oddział z Parczewa podpułkownika Horiałnowa; а oddziały lubartowski і łęczycki ściгаją pozostałą część powstańców, którzy rzucili się на południe, а tymczasem на odsiecz im wysłano świeże oddziały z Krasnegostawu і Chełma.

Прócz powyższych szczegółów в dzienniku wspomina się jeszcze о jednymъ wydarzeniu. Wysłany z Radomia oddział lotny z 70 dragonów ekaterynoslawskiego pułku і plutonu strzelców mohylewskiego pułku pod ogólnymъ dowództwem kapitana Szełejna, на noclegu we w. Brodach (powiatu opatowskiego) z 19 на 20 listopada został napadnięty przez bandę Berезы. Nie zważając на ciemność nocy і leśną pozycję, strzelcy odbili ogniemъ нападніе; przyczemъ powstańcy stracili до 30 rannych і 6 zabitych. Z naszej strony ciężko ranny kula w nogę szt. kap. Masłowski і lekko 2 żołnierzy; prócz tego jeden dragon zginął bezъ wieści.

Сzczególowого doniesienia о pobiciu przez oddział fligel adjutanta Własowa band Bosaka і Chmielińskiego, koło m. Szekocina, jeszcze nieotrzymano. (Inw. ros.)

— W wileńskim okręgu wojennymъ і częściach Królestwa Polskiego podwładnych onemu, ostatniemi czasy, jak widać z otrzymanego 7 grudnia dziennika wojennego były tylko dwie następnе potyczki z powstańcami.

W kowieńskiej губерніи, 3 strzeleckiego батальону szt. kap. Wolchowski z oddziałem z 40 strzelców і 15 kosa-

ków doścignął в Potockim lesie (półt. szawelskiego) nę wielką bandę і rozpedził ją; przy czym powstańcy stracili 2 jeńców, 9 koni, broń і wiele odzieży. U nas straty nie było.

W gubernji augustowskiej, major Isenberg z oddziałem z m. Szczuczyna otoczył в nocy wieś Lipniki (półt. łomżyńskiego) і schwycił 31 powstańców, 71 strzelb, 83 pistolety, 90 pudów ołowiu, proch і t. d.

Прócz tego z rozporządzenia jeneral-porucznika Ganeckiego posłano z Łomży oddział pod dowództwem kaluzkiego pieszego pułku pułkownika Wernera, в celu odcieszczenia od band powstańczych całej północnej części powiatu łomżyńskiego. Ogólny rezultat działañ tego oddziału był ten, iż znajdujące się за Нарwią bandy Branta і Święcickiego zostały rozpuszczone, а dowódcy ich umknęli do Prus.

Z tegoż dziennika widać, iż в łomżyńskim powiecie do 17 listopada stawiło się z band z górą 500 ludzi і że większa straż istnieje już we wszystkich ważniejszychъ wsiach. (Inw. ros.)

— Dworzaniство Bałckiego powiatu podpisało najpodданнѣjszy adres, з выраженіемъ nieograniczonej przychylności ку CESARZOWI JEGO MOŚCI, oraz з zupełnym przekonaniem, iż południowo-zachodni kraj może zakwitnąć tylko в nierozzerwalnymъ połączeniu z Rossją. Na końcu adresu wyrażona została najpodданнѣjsza просьба о przebaczeniu dla zbłąkanych в obecnychъ wypadkach. Adres został podpisany przez marszałka szlachty Bałckiego powiatu S. Moskalowa і 45 osób.

Podpisy trwają.

(Inw. ros.)

16 listopada. Dworzani podolskiej gubernji Szczepny Milkowski по konfirmaціи byłego dowódcy 5 pieszego korpusu jeneral-adjutanta Lidera referowanej CESARZOWI JEGO MOŚCI і podanej до wiadomości сенату rządzącego przez byłego ministra wojny jeneral-adjutanta księcia Dolhoruckiego, 5-go października 1853 roku N. 5,059, за wydalenie się за granicę bezъ pozwolenia rządu, został pozbawiony stanu szlacheckiego і zesłany do rot aresztanckich zarządu inżynjerskiego, do twierdzy Dyneburga на lat pięć.

Następnie в styczniu 1857 roku Najwyższy rozkazano było pozwolić Milkowskiemu по ukończeniu naznaczonego mu terminu zostawania в twierdzy на robocie, wybrać rodzaj życia в oznaczonymъ ogólnimъ prawami terminie з ustanowieniem nad nimъ dozoru policyjnego і z тѣм, aby в przeciagu czterech lat nie dozwalać mu wydalac się bezъ rozstrzygnięcia zwierzchności з przejęcia, które on sobie wybierze dla zamieszkania.

Obecnie CESARZ JEGO MOŚĆ, przychyłając się до просьby matki Milkowskiego Najmłodsziwiędzi rozkazać raczył: powrócić Milkowskiemu prawa szlachectwa dziedzicznego. (Wiad. Giełd.)

WILNO.

Wykreślony ze służby podporucznik Dominik Malecki, в skutekъ odbytego nad nimъ sądu według polowego kodeksu karnego, okazał się winnymъ ucieczki ze służby, uformowana в powiecie Wilkomirskimъ kilku band powstańczych, którymъ dowodząc działалъ przeciwko wojskom, winnymъ też zniszczenia spraw і dokumentów Tupańskiej wiejskiej gromady oraz zrabowania summ gromadzkich в Traszkuńskiej gromadzie wiejskiej і powieszenia Traszkuńskiego тысячника.

За те преступства Malecki, на mocy затверженого wyroku sądu wojennego uległ karze śmierci przez powieszenie 9 wiez. m. grudnia о godzinie 11-ej z rana в Wilkomierzu.

СЧЕЉЪ НЕУРЪДОВА.

Мова прокуратора jeneralnego Andrzeja Marji Dupinъ wyrzeczona в сенacie dnia 14-go grudnia.

В rozprachъ toczonych przedъ senatemъ są два przedmioty, których mieścić z sobą nie należy: spóecznicie dla Polski і pytanie polityczne, pytanie przyzwoltej drogi jaką póję wypada.

Spóecznicie dla Polski jest powszechne, prócz jednego wyjątku, ale takъ jednego, że в odosobnieniu swoimъ nie może być wzięty в rachubę. Ubolewamy nad wszystkimъ co jest przeciwnemъ moralności, ludzkości, dobrej administracji, dobremu rządowi ludów. Ubolewamy nad nieszczęściami indywidualnemi. Uczynki zbrodnicze, surowość eccentriczna, potępiane są przez powszechne uczucie ludności francuskiej (potwierdzenie).

Jest jeszcze inne uczucie również dobre: а mianowicie braterstwa wojskowego; pojmują to uczucie bohaterkie, rycerskie. Ale mości panowie, gdybymъ miałъ być sędzią в sprawie mojego szkolnego towarzysza, nie cale dla niego spóecznicie, wyrokowałbymъ podługъ prawa. Owoz, uznając całą wzniosłość braterstwa wojskowego, nie może być о powodem, zwłaszcza jeśli ten jeden tylko powód istnieje до wtrącenia ojezdzny в kłopoty і trudności. (Przyzwolenie).

Mówią, że Polska jest katolicką і z тѣй przyczyny niektórzy żądają, aby Francja wzięła obronę jejъ sprawy. To uczucie bardzo szanowne może objawiac się pod rozmaitemi kształtami; ale nie sądzę, aby miało przybrać kształt krucjaty і wojny religijnej.

Обвинять Польшу? Кому бы это пришло в голову? Кому бы захотѣлось унижать несчастную страну?

Можно имѣть состраданіе, но не обвинять ее. Въ пользу Польши позволительно только извѣщать желанія; желать ей лучшаго общественнаго порядка, лучшаго устройства собственности.

Было говорено о религиозности русскаго правительства въ отношеніи къ Полякамъ; вѣроятно предано забвенію, что Поляки сами всегда оказывали величайшую нетерпимость для другихъ исповѣданій; щадил только евреевъ, откуда и вышла молва, что Польша была еврейскимъ раемъ (Одобреніе и смѣхъ).

Польшѣ слѣдуетъ желать лучшаго устройства собственности, лучшихъ ручательствъ личной свободы, болѣе просвѣщенной феодальности между ея баронами, по меньше феодализма, меньше средневѣковыхъ привычекъ! Словомъ, надо желать ей скорѣе общественныхъ улучшеній, чѣмъ политическаго преобразованія (Новое одобреніе).

Она нуждается въ администраціи, лучше той, которую завело тайное правительство подъ руководствомъ извѣстнаго рода старца горъ, администраціи, могущей доставить этой странѣ улучшенія, въ коихъ она нуждается, вмѣсто того, чтобы посылать ее въ отчаянный бой; потому что съ обѣихъ сторонъ (это слова произнесенныя императоромъ рѣчи) сдѣлано много злоупотребленій, которыя человечество должно оплачивать.

И такъ, мы оплакиваемъ несчастія Польши, но не съ сегоднешняго только дня. Кто же изъ насъ не помнитъ съ какимъ сочувствіемъ была принята польская эмиграція, прибывшая въ 1830 году во Францію?

Офицеры оставлены въ тѣхъ же чинахъ, въ которые сами себя произвели до перехода границы. Никому не приходило въ голову отказывать имъ во вспомоществованіи, которое получали въ этихъ чинахъ отъ французскаго правительства. Помню, что когда однажды министръ финансовъ Даргу хотѣлъ оправдаться передъ общественнымъ мнѣніемъ и палаткою въ томъ, что правительство не хуже, даже и лучше поступало съ польскими офицерами, чѣмъ съ французскими, многие прерывали рѣчь его криками: „Перестаньте Даргу! довольно! довольно!“ (Смѣхъ и одобреніе).

Вспомоществованіе, доходившее до 3,000,000 фр. въ годъ, удѣляемо было Польшѣ въ продолженіи 18 лѣтъ, а кредитъ ежегодно безъ затрудненія былъ принимаемъ и утверждаемъ.

Столько сдѣлано для войска эмигрантовъ; а предводители его развѣ не встрѣчали столь же полнаго сочувствія и горячаго пріема?

Достопочтенный и уважаемый князь Чарторыйскій, привязанный у двора, министрами и высшими сановниками, развѣ не замѣчалъ, что мѣстопробываніе его въ отелѣ Ламбергъ, было уважаемо и почитаемо храмомъ чести и несчастія (Очень хорошо! очень хорошо!) Таково было положеніе во Франціи этихъ славныхъ изгнанниковъ.

Нельзя однако сказать, чтобы въ послѣднихъ рядахъ не находились люди—осадокъ эмиграціи (такъ какъ всѣ партіи имѣютъ свой цвѣтъ и свой осадокъ) люди податливые дурнымъ побужденіямъ, которыхъ можно найти готовыми на все при всякомъ безпорядкѣ. Ихъ можно было видѣть членами тайныхъ обществъ, коль скоро, они образовались.

Они были увлекаемы враждебными журналами, и въ день мятежа обращались въ мятежниковъ.

Въ 1848 году нѣсколько человекъ, опоясанныхъ красными шарфами и предводительствующихъ грозными свопицами, приводившими на память конвенцію, присвоили себѣ право навязывать свою волю народному собранію, избранному всеобщей подачей голосовъ. Кто же не помнитъ, какъ они 15 мая предстали предъ собраніемъ, чтобы прочесть прошенія въ пользу Польши, требовавшія войны за Польшу и съ оружіемъ въ рукахъ старались убѣдить собраніе доказательствами, которыя предлагали Бланки. (Знаки одобренія).

Къ счастью народная гвардія, понимая свою выгоду, исполнила свой долгъ, разогнала нарушителей спокойствія, чѣмъ избавила нашу страну отъ революціи, которой, какой быль бы исходъ—неизвѣстно. (Очень хорошо, очень хорошо!)

Такова была благодарность странъ за пріемъ, сдѣланный этой части польской эмиграціи. Это служитъ доказательствомъ, что и добрыя дѣла не лишены опасностей. (Одобрительный смѣхъ).

Посмотримъ теперь на политическую сторону этого вопроса. Если ли т. Бонжанъ не ошибается, то можно сказать, что и Россія столько несчастна какъ и Польша; не противорѣча самому себѣ, слѣдовало бы сказать, что для блага русскіхъ должно объявить дружескую войну Россіи. (Новая улыбка).

Но надо смотрѣть на вещи какъ онѣ есть. Когда возбужденъ былъ на этотъ разъ сей вопросъ, то не хотѣли, и хорошо, что не хотѣли поступать по прежнему. Императоръ понималъ, что надо прибѣгнуть къ содѣйствію другихъ державъ.

Англія первая извѣстила готовность, но первая и отстала (правда! правда!), желая, такъ сказать, сохранить для себя преимущество времени. (Улыбка). Англія отстала, Австрія сдѣлала тоже въ свою очередь; осталась одна только Франція, подстрекаемая оставившими ее въ изолированномъ дѣйствіи и къ предпріятію въ большіхъ размѣрахъ то, что въ маломъ размѣрѣ сдѣлала она въ Мексикѣ (Движеніе). Но императоръ почувствовалъ, что хотя Франція когда дѣло идетъ объ чести и исключительныхъ нуждахъ сама принимаетъ рѣшенія, но не во всѣхъ случаяхъ такъ должна поступать и понималъ, что гдѣ дѣло идетъ о пользѣ другихъ, было бы злоупотребленіемъ, не смотря на всю свою власть, пользоваться услугами Франціи, вопреки ея желанію, для чужаго дѣла.

Чтоже тогда произошло? Вы всѣ замѣтили тактику оппозиціонныхъ журналовъ, очевидно, что они не хотѣли поддерживать правительство; вы читали ихъ подстрекательства и усиліе принудить правительство къ войнѣ; вы видѣли партіи, которыя не осмѣливаются поднять свое знамя, подстрекаяціи правительство къ безумнымъ предпріятіямъ, въ надеждѣ, что оно, неосмотрительно бросится въ опасность. (Очень хорошо, очень хорошо!)

Задача была европейская; мы не должны были дѣйствовать одни, но когда изъ 3-хъ державъ, призванныхъ заняться этимъ дѣломъ, двѣ отказались, то Франціи не могла и не должна была дѣйствовать одна и безъ пользы подвергать себя опасности между двухъ огней.

Императоръ принялъ тогда важное рѣшеніе. Понималъ, что хотѣлъ компрометировать Францію и желалъ распространить солидарность на всѣ государства. Онъ сказалъ: „трактаты 1815 года уничтожены“; они уничтожены въ некоторыхъ своихъ частяхъ, въ томъ, что было въ нихъ прискорбное для насъ и это радуетъ меня; для укрѣпленія основанія публичнаго европейскаго права, императоръ сдѣлалъ благородное воззва-

ніе ко всѣмъ царствующимъ особамъ; воззваніе, безъ сомнѣній, благородное и великое, и на этотъ шагъ мы извѣщаемъ свое согласіе. (Очень хорошо! очень хорошо!)

Было говорено, что бывають такіе не объяснимые случаи, въ которыхъ должно жертвовать собою; это правда. Когда мореплаватель презрѣлъ неминуемую смерть, воинъ, не обращая вниманія на неирителскій огонь, служащій отечеству, каждый понимаетъ ихъ дѣйствіе и прославляетъ его по ихъ кончинѣ. Когда армія наша одерживаетъ побѣду при Маджентѣ, Сольферинѣ, при Пуэблѣ, она дѣйствуетъ потому, что война объявлена и что армія знаетъ чего желаетъ и куда идетъ; да, всѣ отдають справедливости мужеству нашихъ воиновъ. Утверждать же, что мы должны, во что бы то ни стало, возродить Польшу, я считаю безуміемъ. Хотя и говорить, что сочувствіе къ польскому дѣлу популярно во Франціи, я утверждаю, что война не популярна. (Очень хорошо! очень хорошо!) Если бы даже и была популярна, то и тогда слѣдовало бы, вооружась мужествомъ, исправить такое мнѣніе.

Впрочемъ должно, повторяю, подумать о политической сторонѣ вопроса.

Нѣкоторые считаютъ приличнымъ пріобрѣсти, такъ сказать, дипломъ на Поляка. Но прежде чѣмъ начнется война за Польшу, надо знать: за какую Польшу? Если спросите Англію, она вамъ скажетъ, что дѣло идетъ только о княжествѣ Варшавскомъ, остальное не имѣетъ у нея значенія. Если посоветуетесь съ двумя союзными съ княжествомъ варшавскимъ государствами, съ Австріей и Пруссіей, выйдете еще хуже; потому что, ежели существуетъ польское дѣло для Россіи, то существуетъ оно точно также для Пруссіи и для Австріи.

Положимъ, что французское войско вступитъ въ Варшаву, Австрія и Пруссія хорошо понимаютъ, что не будутъ уже въ состояніи удержать Галицію и княжество Познанское, поэтому и не дозволятъ вамъ безъ утруды прійти въ Варшаву. Война эта была бы ужасною, для Австріи и Пруссіи народною, для всѣхъ же прочихъ войною на смерть.

Вотъ отвѣтъ на вопросъ: какую Польшу вы возстановите? Нужна Польша 1772 года; такой Польшѣ и домогается это тайное правительство, съ которымъ поддерживаются сношенія не знаю посредствомъ какой акустической цѣпи (улыбка). Ежели сдѣлаете меньше, никто вамъ не будетъ благодаренъ, задача всегда останется та же самая.

Сообразили ли вы какія требуются усилія для достиженія этой цѣли? Я не намѣренъ начертать плана войны и присвоивать себѣ то, что относится къ дѣлу воинскимъ. Полагаемъ однако, что нужно сказать нѣсколько словъ для разуменія тѣхъ, которые думаютъ (и много такихъ въ честномъ французскомъ народѣ), что подобное предпріятіе ничего не значить.

Когда Наполеонъ I пошелъ войною на Россію, ему покровствовала Европа; онъ располагалъ всеми удобствами къ собранію на берегахъ Вислы страшнѣйшаго войска, какое только когда либо видывалъ міръ. Прочтите у Тьера—какіе онъ дѣлалъ приготовления: имѣлъ 400,000 армію со всѣми необходимыми запасами и резервъ изъ 200,000 человекъ. Къ тому же ему были открыты всѣ пути; Германія была ему подвержена; съ собою велъ онъ ирландскій контингентъ; при немъ находились баварцы, вюртембергцы. Они то образовали его правое крыло въ то время, когда онъ ходилъ впередъ и лѣвое—на обратномъ его пути. (Прекрасно, прекрасно! оживленная веселость и смѣхъ).

Прочтите, господа, исторію этого похода у Филиппа де Сенгюръ, читайте ее преимущественно во всѣхъ прекрасныхъ и патристическихъ сочиненіяхъ князя де Фезенска, котораго желалъ бы видѣть въ нашей средѣ. (На многихъ скамьяхъ удовольствіе.) Тамъ найдете анекдотъ, который обратилъ на себя мое вниманіе.

Князь де Фезенскъ, поступившій на службу рекрутомъ, произведенъ былъ въ сержанты. Однажды пошелъ утренней прогулки, т. е. войскового ученья, поручикъ его обратился къ нему съ слѣдующими словами, которыхъ не хочу переименовать: „Привѣтствуй, сержантъ, мы дѣлаемъ (fons) прекрасную прогулку“, а сержантъ отвѣчалъ ему такимъ же языкомъ: „Конечно, но кажется, мы заходимъ (vons) слишкомъ далеко.“ (Общая веселость). И такъ, господа, не видите ли, что бывають случаи, когда начиная прекрасную прогулку, увлекаемся далѣе, въ особенности мы, французы, и заходимъ потомъ слишкомъ далеко? (Одобрительный смѣхъ).

Для веденія войны надо бы имѣть на Рейнѣ по крайней мѣрѣ такую армію, какую имѣлъ императоръ Наполеонъ I. Неужто вы полагаете, что Франція безъ страха видѣла бы все свое войско, вовлеченное въ войну за Польшу? Далѣе думаете ли вы, что нѣмцы выстроятся рядомъ, чтобы глядѣть на проходъ нашихъ солдатъ и отдадутъ имъ военный почетъ среди возгласовъ: Да здравствуетъ Польша! Что до меня, то мнѣ это не вѣрится. Я готовъ скорѣе вѣрить, что ухватятся за войну, какъ за счастливое обстоятельство, способствующее пресловутому единству, Германіи, котораго добиваются не для собственной пользы, но для противудѣйствія Франціи (Правда! правда! очень хорошо!)

Нѣкоторые господа, признавая невозможность перехода нашего войска черезъ Германію, предполагаютъ транспортировать его балтійскимъ моремъ. Но подумали ли они о числѣ кораблей, необходимомъ для одной перевозки 100,000 людей? Кромѣ того, имѣете ли подобно императору Наполеону I, порты, чтобы высадиться? Развѣ забыли, что берега балтійскаго моря покрыты льдами въ продолженіи полугода и что на этой сомкнутой дорогѣ неоткуда получить прѣдъоказанія для войска?

Наконецъ, ужели не опасаетесь, чтобы въ случаѣ неудачи—все надо предвидѣть—англичане съ своими многочисленными кораблями, которые они безостаново сооружаютъ единственно для запаса, никогда не употребляя ихъ въ дѣло, не воспользовались нашимъ пораженьемъ и не напали на насъ съ тылу? Съ своей стороны я полагаю, что имъ никогда не представляла болѣе удобнаго случая. (Оживленное удовольствіе).

Да не устранилъ насъ опасеніе, что Европа, не будучи республиканскою, непременно сдѣлается когда нибудь казакою. Въ *Воспоминаніяхъ св. св. Елены* есть довольно предметовъ, которыхъ нельзя принимать буквально. Мы находимъ въ нихъ многія черты гения императора, но есть тамъ за то и много мыслей, имѣющихъ только цѣлью оправдаться въ ошибкахъ. Не слѣдуетъ ставить это на равнѣ со всеобъемлющимъ завѣщаніемъ Цезаря. (Очень хорошо!)

Нѣкоторые хотѣтъ возродить Польшу для ослабленія могущества Россіи. Но сообразите, какія пренатія встрѣтимъ мы, не живущіе съ нею въ соседствѣ.

Мы выступимъ впередъ предъ лицо народа, воудушеславленнаго горячимъ патриотизмомъ, имѣющимъ въ главѣ своей весьма образованный классъ, опытныхъ генераловъ, совершенно преданныхъ двойственному

Обвиняя Польшу! але ктозбы помыслилъ то czynić? któz chciałby poniżać kraj nieszczęśliwy? Można litować się nad nim, ale nie oskarżać. Za Polską godzi się tylko wynurzać życzenia; życzyć jej lepszego trybu społecznego, lepszego urządzenia własności.

Mówiono o nietolerancji religijnej względem Polaków ze strony rządu rossyjskiego; ale poszło widać w zapomnienie, że Polacy zawsze okazali największą nietolerancję dla innych wyznań religijnych; żydów tylko oszczędzali, skąd poszła gadka, że Polska była rajem dla żydów. (Potwierdzenie i uśmiechy).

Życzyć i pragnąć dla Polski należy lepszego urządzenia własności, lepszego rękodziejstwa osobistej, oświeczonej feodalności dla jej baronów, mniej feudalizmu, mniej średniowieczności w zwyczajach! Słowem życzyć jej potrzeba raczej ulepszeń społecznych niż przeobrażenia politycznego. (Nowe potwierdzenie).

Potrzebuje ona lepszego administracji od tej, jaką spełnia rząd tajny pod przewodnictwem pewnego rodzaju Starca gór, administracji zdolnej dostarczyć temu krajowi ulepszeń jakich wymaga, zamiast popychania go w walkę na zabój; bo z obu stron są to słowa wyrzeczone przez cesarza w miaręj przezeń mówie, pełnionego nadzycia, które ludzkość oplakiwać musi.

Owóż, ubolewamy nad niedolą Polski; ale nie od dziś nad nią ubolewamy. Któż nie pamięta jak uprzejmie wychodztwo polskie w r. 1830 było przyjęte, kiedy przyszło do Francji?

Oficerom zostawiono te stopnie, jakie sami sobie nadali przed przekroczeniem granicy. Nikomu na myśl nie przyszło zaprzeczać im wsparcia, które otrzymywali w tych stopniach od rządu francuzkiego. I przypominam sobie, że gdy raz minister skarbu d'Argout rozumiął, iż usprawiedliwić się był powinien w obec mniemania powszechnego i izby z tego, że z oficerami polskimi rząd równie dobrze, a nawet lepiej, postępowal jak z francuzkami, wiele głosów przerywając mu mowę wołało: „Daj pokój d'Argout! dosyć! dosyć!“ (Uśmiechy i potwierdzenie).

Wsparcie wynoszące po 3,000,000 fr. na rok było przez lat 18 udzielane Polsce, a co rok kredyty bez trudności przyjmowano i uchwalano.

Tyle co do wojska wychodzców; przewodniey zaś czyz niedoznani podobnie pełnego współczucia i serdeczności przyjęcia?

Czcigodny i szanowany książę Czartoryjski, przyjmowany u dworu, u wszystkich ministrów i wielkich dostojników, czyż nie widział mieszkania swojego w hotelu Lambert powazanego i szanowanego jak swiatynię czci i nieszczęścia. (Bardzo dobrze! bardzo dobrze!) Taki był mieli ci sławni wygnańcy we Francji.

Nie znaczy to, aby w ostanich szeregach nie znajdowali się ludzie, męty wychodztwa (bo wszystkie stronicie mają swój kwiat i swoje męty) ludzie pochopni do złych natchen i których znajdziesz gotowych we wszystkich zdarzeniach nieładu. Owóż, widziano ich łączących się z towarzystwami tajemni, skoro te tworzyć się począły; widziano ich wciąganych przez nieprzyjazne dzienniki, dostarczających swój kontyngens i zamieniających się w rękoszanów w dniu buntu.

W 1848 kilku ludzi przepaszanych czerwonomi szarfami i przewodniczących groźnym kupom przypominającym wspomnienia konwencji, rośli sobie prawo do narzucenia się woli zgromadzenia narodowemu, wybrane mu w drodze powszechnego głosowania. Któż nie pamięta, że 15 maja stanęli przed zgromadzeniem dla odczytania tam prośb na rzecz Polski, domagając się wojny za Polskę i usiłowali przekonać zgromadzenie dowodami zalecaniami przez Blarqui, z rusznicami uzbrojonymi bagnietami w rękę. (Oznaki potwierdzenia).

Szczęściem gwardja narodowa pojęła swe dobro i spełniła powinność rozpedzając wichrycielów, oszczędziła naszemu krajowi rewolucję, której niewiadomo jaki miał być koniec. (Bardzo dobrze! bardzo dobrze!)

W ten sposób wywdzięczono się krajowi za przyjęcie okazane—tę część wychodztwa polskiego; dowodzi to, że jeśli dobre uczynki mają zasługę, nie są też wolne od niebezpieczeństw. (Uśmiechy potwierdzające).

Przypatrzmy się teraz politycznej stronie tego pytania. Jeżeli p. Bonjean niemyli się, powiedzić można, że Rossja jest równie nieszczęśliwa jak Polska; dla pozostania w zgodzie z samym sobą, potrzebaby rzec, że dla dobra Rossjan nalezy wypowiedzić przyjacielską wojnę Rossji. (Nowe uśmiechy).

Ale patrzymy na rzeczy jakimi są w istocie. Kiedy wyrzuty się na ten raz to pytanie, nie chciano, i dobrze uczyniono, postępować jak dawniej. Cesarz zrozumiał, że należało wezwac współdziałania innych mocarstw.

Anglja oświadczyła się pierwszą, ale też i cofnęła się pierwszą (prawda! prawda!), pragnąc, iż tak rzekę zachować dla siebie pierwszeństwo czasu. (Uśmiechy). Anglja cofnęła się, Austrja cofnęła się także z kolei; Francja jedna tylko pozostała, podżegana do pojedynczego dzialania przez tych, co ją opuścili, i do przedsięwzięcia na wielką rękę tego, co ma małą uczyniła w Meksyku (Poruszenie). Ale cesarz uczuł, że kiedy chodzi o czeski i wyłączenie potrzeby Francji, bierze ona sama jedna swe postanowienia, lecz nie we wszystkich zdarzeniach tak postępować powiuno; zrozumiał, że kiedy chodzi o dobro innych, mimo całą swą władzę, byłoby to nadużyciem posługiwać się Francją wbrew jej woli za cudzą sprawę.

Cóż wówczas zaszło? Wszyscy zauważaliście taktykę dzienników opozycyjnych, oczywiście niechęca one wspierać rząd; czytaliście ich podżegania i usilność przynaglenia rządu do wojny; widzieliście stronnictwa, które nie śmieją wywiesić swego godła, podniecające rząd do szalonych przedsięwzięć, spodziewając się, że niebacznie rzuci się w niebezpieczeństwo. (Bardzo dobrze! bardzo dobrze!)

Szło o zadanie europejskie; nie powinniśmy byli dzialać sami jedn, a kiedy z liczby 3-eh mocarstw wezwanych do zajęcia się tēm zadaniem, dwa cofnęły się, Francja nie mogła i nie powinna była dzialać sama jedna i narzązać się bez pożytku między dwa ognie.

Wówczas cesarz uczynił wielkie postanowienie. Zrozumiał, że chciano skompromitować Francję i chciał rozciągnąć solidarność na wszystkie państwa. Rzekł: „traktaty 1815 są obalone“; są one obalone w niektórych częścicach w tēm co miały bolesnego dla nas, i to mię cieszy; dla ustalenia wizej podstawy dla prawa publicznego europejskiego, cesarz uczynił szlachetne wezwanie do wszystkich panujących; wezwanie zaiste szlachetne i wiel-

kie, na ten przeto krok oświadczyamy nasze przyzwolenie. (Bardzo dobrze! bardzo dobrze!)

Powiedziano, że bywają takie nawet niewyrozumowane zdarzenia, w których poświęcić się należy; prawda. Kiedy żeglarz bez względu na śmierć nieuchronną, żołnierz bez względu na ogień nieprzyjacielski, służy krajowi, każdy rozumie ich dzialanie i wielki je po ich zgonie. Kiedy nasze wojsko zwycięża pod Magenta, Solferino i Puebla, dziala, bo wojna jest wypowiedziana, bo wojsko wie czego chce i dokąd idzie; tak jest, wszyscy przyklaskują męztwu naszych żołnierzy. Ale twierdzić, że powiniemy bądź co bądź utworzyć Polskę, jest to awanturą i szalenstwem. A chociaż mówią że spóćzucie dla sprawy polskiej jest popularnem we Francji, ja utrzymuję, że wojna jest niepopularną. (Bardzo dobrze! bardzo dobrze.) Ale choćby była popularną i wówczas potrzebaby mieć odwagę sprostować to mniemanie.

Bo zastanówmy się zresztą, powtarzam, nad polityczną stroną pytania. Dla niektórych osób zdaje się być rzeczą przyzwoitą, nabyć, iż tak rzekę, dyplomata na Polaka. Ale przed rozpoczęciem wojny za Polskę, potrzeba naprzód wiedzić: za jaką Polskę? Jeżeli zapytacie Anglję, odpowie wam ona, że chodzi tylko o księstwo Warszawskie, pozostałość niema dla niej wagi. Jeżeli poradzicie się dwoch państw ościennych z księstwem Warszawskiem, Austrji i Prus. gorzej jeszcze będzie; bo jeżeli istnieje sprawa Polska dla Rossji, istnieje też sprawa i dla Prus i dla Austrji.

Przypóćcie, że wojsko francuzkie wejdzie do Warszawy; Austrja i Prusy wiedzą dobrze, że nie zdołają już utrzymać Galicji i księstwa Poznańskiego; nie pozwolą więc przyjść wam bez wystrachu do Warszawy. Byłoby to wojna straszliwa, ale narodowa dla Austrji i Prus, a dla wszystkich wojną na zabój.

Oto jest odpowiedź na pytanie: jaką Polskę odbudujemy? Potrzeba Polski 1772. O nią to dopomina się ten rząd tajemny, z którym utrzymują się porozumienia niemieci przez jaki łańcuch akustyczny (uśmiechy); jeśli mniej uczynicie, nikt wam za to nie podziękuje, zadanie zawsze pozostanie tēm samym. Owóż, czy zastanowiono się jakich wytyżeń potrzeba do osiągnięcia tego celu? Niechęć kreślić tu planu wojny i przywiązanie sobie tego, co należy do dziedziny wojskowych. Sądzę przecież, że potrzeba powiedzić kilka słów zdolnych oświecić tych, co myślą (a wielu jest takich między poczytym ludem francuzkim), że podobne przedsięwzięcie jest fraszką.

Kiedy Napoleon I szedł na wojnę z Rossją, już wówczas zdołał był Europe; miał wszelką łatwość do skupienia nad brzegami Wisły najrozmaitszego wojska, jakie kiedykolwiek widziano. Odczytacie w księdze pana Thiers jakie poczynił przygotowania: miał wojsko złożone ze 400,000 żołnierzy, ze wszystkimi potrzebnymi запасami i wojsko odwodowe z 200,000 ludzi. Nadto wszystkie drogi były dlań otwarte. Niemcy byli mu ulegle; prowadził z sobą kontyngens niemiecki; miał Bawarów, Württembergów. Oni to składali skrzydło prawe wychodząc, a skrzydło lewe kiady nas odpowiadali. (Bardzo dobrze! żywe przyzwolenie i uśmiechy.)

Czytacie dzieje tej wyprawy w księdze Filipa de Segur; czytacie ją nadewszystko w pięknym i patryotycznym dziele księcia de Fezensac, którego pragnąłbym widzić w naszym gronie. (Przyzwolenie na wielu ławach). Znajdziecie tam szczegóły, który zwrócił moje uwagę.

Książę de Fezensac, który wyszedł jak konskrypcjonista, został sierżantem. Pewnego dnia z powodu rannej przechadzki mającej służyć za ćwiczenie żołnierzom, porucznik jego w słowach, których niechęć zmieniać, rzekł: „Przyznaj sierżancie, że zrobiłśmą piękna przechadzkę“ a sierżant odpowiedział mu z podobną niepoprawnością: „Zapewne, ale zdaje się, że poszłismy za daleko.“ (Ogólna wesołość.) A więc, mości panowie, czy nie sądzicie, że są częste okoliczności, w których można zacząć od pięknej przechadzki, a później raz wciągnięni, nadewszystko my Francuzi, idziemy zadaleko. (Uśmiechy potwierdzające.) Dla prowadzenia wojny potrzeba, abyście mieli nad Renem wojsko przynajmniej takie, jakie miał cesarz Napoleon I. Czyż myślicie, że nie zastraszyloby to Francji, gdyby urzala całe swe wojsko wdane w wojnę Polską? A potem czyż myślicie, że Niemcy wyciągną się we dwa rzędy dla przypractwienia się pochodowi naszych żołnierzy i dla oddania im czci wojkowej wśród okrzyków: niech żyje Polska! Co do mnie, wcale temu niewierzę. Rzączę wierzę, że skorzystanoby z wojny dla dojścia do owych Niemiec jednolitych, które chciano by urządzić, nie dla własnego dobra, ale przeciw Francji. (Prawda! prawda! Bardzo dobrze!)

Są i tacy, co uznając niemożliwość przeprowadzenia naszego wojska przez Niemcy, radzą przeprowadzić je przez Baltyk. Ale czyż pomyśleli o potrzebnej liczbie okrętów do przewiezienia tylko 100,000 ludzi? A prócz tego czy macie, jak miał Napoleon I, porty do wyładowania? Czyż zapomnieliście, że brzegi Baltyckie są zamazle przez 6 miesięcy i że ta droga jest przed wami zamknięta dla dostarczenia żywności wojsku?

Nakoniec w razie klęski, boć wszystko przewidywać należy, czy nie lękanie się, żeby Anglję, ze swemi mnogimi okrętami, które bez przerwy budują, nie używają, nie ich nigdy i jedynie tylko dla mienia ich w zapasie, nie skorzystali z naszej porażki i nie wpadli na nas z tyłu?

Z mojej strony, sądzę, że nigdy nie zdarzyłoby się im do tego dogodniejsza sposobność. (Żywe przyzwolenie.)

Niech nas nie zastrasza trwoga, aby Europa nie została kozacką, jeśli nie będzie republikancką. W Pa m i g t n i k u s. H e l e n y jest wiele rzeczy, których nie należy brać dosłownie. Pełno tam błysków geniuszu cesarza, ale pełno też rzeczy mających jedynie na celu uniewinnienie błędów. Nie należy stawić tego pamiętnika na równi z testamentem Cezara, który obejmował wszystkie. (Bardzo dobrze!)

Niektórzy chcą odbudować Polskę dla poskromienia potęgi rossyjskiej; ale dla nas, niebędących jej sąsiadami, uważacie jakże znaleźlibyśmy przeszkoję.

Staniemy naprzód w obec narodu tchnącego gorącym patryotyzmem, mającego na czele klasę bardzo oświeconą, generałów wprawnych i zupełnie oddanych zasadom dwójnej prawowierności: prawowierności cesarskiej i prawo-

правовѣрно: правовѣрно императорскому и правовѣрно религиозному; да къ тому всѣ стороны народы будутъ противъ насъ. (Да, да! очень хорошо!)

Вы говорите объ Италіи! Въ Италію мы ходили какъ освободители; но развѣ она возстала намъ на помощь? Гарибальди постоянно говоритъ про миллионъ ружей; это его число (Смѣхъ удовольствія). Но сколько воиновъ собралъ онъ? Его видѣли только сначала маневрирующаго лошади нашего войска съ 6,000 человекъ, а потомъ во главѣ другаго воинства, котораго не смѣю поименовать, и тогда онъ получилъ рану, отъ которой вылетѣлъ его французскій хирургъ. (Оживленные одобренія.)

Возвратимся однако къ тому, что вѣрно и разумно. Конечно, наши симпатіи, сердечныя наши симпатіи сходятся въ пользу польскаго дѣла; споры нѣтъ, наши усилія должны клониться къ тому, чтобы обезпечить за этимъ заслуженнымъ краемъ лучшее правленіе; но кидаться въ губительную войну, опустошая Францію изъ-за Польши, рисковать Франціею, имперіею и императоромъ—никогда! (Браво, рукоплесканія!)

Господа, я принадлежалъ къ составу редакціи адреса; буду восторженъ за него, потому что онъ выражаетъ наше сочувствіе къ Польшѣ и наше совершенное одобреніе къ политикѣ императора, но ничего болѣе. (Оживленные рукоплесканія). (Indépend. belge.)

— Въ 270 N. Русскаго Инвалида пишутъ изъ Ломжа отъ 26 ноября :

Умиротвореніе Августовской губерніи, можно полагать, совершилось окончательно. Система администраціи М. Н. Муравьева принялась здѣсь какъ нельзя лучше. Въ разныхъ частяхъ Ломжинскаго уѣзда приступлено къ выбору войсковыхъ гминъ. Право выбора, предоставленное крестьянамъ, принято ими съ величайшею радостію, какъ особенная милость Государя. Крестьяне сначала до того были поражены, при объявленіи имъ этого права, что поглядывали другъ на друга съ илкотворнымъ недоумѣніемъ. Когда же баронъ Врангель, участковый военный начальникъ, во второй разъ объяснилъ подробно права, имъ предоставленныя, въ громадахъ раздался громкій говоръ: „да здравствуетъ найивнѣйшій нашъ Государь и Круль, дай Боже ему здоровья, долго мы страдали отъ нашихъ войтовъ, возбуждавшихъ насъ противъ нашего Круля-Влагодѣтеля.“ Подполковникъ баронъ Врангель снова повторилъ имъ, что они могутъ выбирать, по своему желанію, лицъ къ которымъ имѣютъ полное довѣріе, что никто не будетъ уже вмѣшиваться въ ихъ выборы, что это право предоставляется полной ихъ волею, но что, вмѣстѣ съ этимъ, громада отвѣчаетъ за добросовѣстность избраннаго войты. Радость крестьянъ увеличилась, имъ нравилось, что баронъ Врангель вслушивалъ ихъ замѣчанія, возраженія и предоставлялъ имъ самимъ рѣшать свои дѣла. Послѣ разныхъ распросовъ о ново-дарованныхъ имъ правахъ, крестьяне разошлись по деревнямъ и тамъ, на мировыхъ сходкахъ, рѣшили выбрать людей грамотныхъ, честныхъ и особенно известнѣйшихъ преданности Государю и правительству. Эти выборы производились на самой границѣ Остроленскаго уѣзда, принадлежащаго къ Плоцкой губерніи. Крестьяне соседнихъ деревень Остроленскаго уѣзда толпами приходили смотреть на выборы, какъ на диковину и новость, потомъ обращались съ словесною просьбою къ барону Врангелю, принять ихъ подъ защиту и выхлопотать имъ такая же самая права.

Результатъ выборовъ былъ такой: 4 гмины, Мястковская, Новогродская, Тарновская и Редзевская, выбрали одного войты отставнаго офицера; въ Богущинцахъ и Чепанковѣ избранъ отставной майоръ Краевскій; въ Сидово и Янковѣ—отставной фейерверкеръ Шаблонскій; въ деревнѣ Понтицѣ, воевалъ Ломжи, отставной ингеръ-офицеръ Дмуховскій. На дробную шляху крестьяне смотрятъ съ большою недоувѣрчивостію и не желаютъ съ нею имѣть ничего общаго. Замѣчательно всего, что громады крестьянъ не толь-

ко поняли сразу всю важность своего права, но и вполнѣ цѣнить дарованными имъ преимуществами. Это доказываютъ тѣмъ, что еще до выборовъ они выдали большую часть пришелицевъ изъ бандъ, водворенныхъ послѣ присяги на мѣсто жительства; громады гминъ рѣшительно объявили, что они не могутъ принять въ свое общество поджигателей и нарушителей общественнаго порядка, следовательно, людей—вредныхъ ихъ общинѣмъ интересамъ и просили выселить ихъ навсегда изъ гминъ.

Въ ночь съ 25-го на 26-е, недалеко отъ деревни Тарновъ, на самой почти границѣ, случилось слѣдующее происшествіе, тѣсно, повидимому, связанное съ предстоящими выборами. Войтъ гмины Тарново началъ отстаивать свои права, убѣждая крестьянъ въ незаконности предоставленныхъ имъ правъ и, вѣроятно, далъ знать объ этомъ бродячимъ шайкамъ въ Остроленскомъ уѣздѣ. Небольшая партія конныхъ не замедлила явиться въ деревушку, стоявшій въ караулѣ конный милиционеръ тотчасъ далъ знать летучему отряду, состоящему изъ небольшого числа солдатъ и милиционеровъ, которые мигомъ поспѣшили въ деревушку и быстро атаковали домъ, гдѣ засѣли мятежники; но эти послѣдніе, сбѣжавши залпъ, усаkali въ лѣсъ; ночь была хоть глазъ выколи и преслѣдовать разбойниковъ было невозможно. При этомъ легко ранены солдатъ и милиционеръ, который былъ тутъ же награжденъ, вмѣстѣ со всеми своими товарищами.

Письмо подполковника Псковскаго князя Кутузова Смоленскаго пѣхотнаго полка, Зеленецкаго, епископу Люблинской епархіи, пребывающему въ Царствѣ Польскомъ М. Яновѣ Бяльскаго уѣзда, Венямину Шиманскому.

Ваше преосвященство!

Считаю себя за великое удовольствіе, что могу исполнить желаніе вашего преосвященства: уловить вашего гучера Яна Василовича.

Смѣю васъ увѣрить, что арестованіе какъ его, такъ и остальныхъ лицъ въ Яновѣ, совершается мною съ самымъ тяжелымъ и грустнымъ чувствомъ, именно потому, что производитъ въ мѣстѣ вашего пребыванія.

Казалось бы, что присутствіе особы вашей и достойныхъ лицъ конгрегаціи, должно произвести на жителей самое благотворное вліяніе и внушить имъ мирныя замятїа, чувства братской любви и вѣрность законному ГОСУДАРЮ и правительству. Но большое количество соучастниковъ мятежа и множество лицъ, принявшихъ на себя обязанности главныхъ агентовъ въ шайкахъ и между вѣстателями, дѣйствительно поразительны,—сравнительно съ малымъ населеніемъ Янова.

Нѣсколько злодѣйствъ совершенныхъ въ недавнее время вѣстателями, между коими преимущественно участвовали жители Янова и смежныхъ деревень, еще болѣе усиливаютъ грустное впечатлѣніе о направленіи духа, существующемъ въ средѣ пребыванія вашей особы.

Нисколько не сомнѣваясь, что какъ ваше преосвященство, такъ равно и всѣ члены капитулы и епархіи (дieceзіи) весьма поминными отвергаютъ эти безчеловѣчныя дѣйствія—и потому не сомнѣваюсь, что ваше преосвященство явите примѣръ присущихъ вамъ христіанскихъ доблестей, обратитесь къ своей епархіи съ посланіемъ, объ осужденіи этихъ преступленій. Это дастъ возможность вашимъ священнослужителямъ (капеланамъ) обратиться къ пастырь съ духовными увѣщаніемъ и осужденіемъ этихъ дѣйствій,—а вашему преосвященству дозволитъ выказать во всемъ блескѣ христіанскія ваши доблести и вмѣстѣ отстранить тѣ послѣдствія, которыя вытекаютъ изъ строго соблюдаемаго молчанія по поводу этихъ злодѣйствъ: ибо общественное мнѣніе, въ своемъ заблужденіи, можетъ приписать этому молчанію, скрытное одобреніе.

Поручая себя вашимъ молитвамъ и прочее, В. Зеленецкій.

19-го ноября 1863 г.

Высоколитовскъ.

вѣрности религіи; далѣе всеякіе постронне люди бѣда пречіемъ намъ. (Такъ jest! такъ jest! bardzo dobrze!)

Мѣстите о Влошеч! лещъ до Влочъ вѣшлимы какъ освободители; чыъ вѣстали оны, абы намъ подомогачъ? Garibaldi ciągle mówi o milionie strzelb; to jego numer. (услѣхы и прызволеніе). Але вѣлузъ зольнержы потрафилъ зебрачъ? Видзано яго обрѣты въ тиле нашего войска зъ 6,000 ludzi; пѣзній на чезле иннего войска, которе не смѣемъ назвачъ, вѣвчасъ киды одиосъ тѣ ранѣ, зъ которѣй вѣлечылъ жо еденъ зъ чирурговъ французскихъ. (Зыве потвѣрденія.)

Поврѣчмы вѣге до того со jest prawdziwem, до того со jest rozsądem. Zapewne nasze serdeczne współczucie zjednanе jest dla sprawy polskiej; tak jest, nasza usilność zmierzacъ powinna do zapewnienia temu nieszczęśliwemu krajowi lepszego rządowego trybu; ale rzucacъ się wъ zgubną wojnę, niszczyć Francję na pastwę Polsce, narazacъ na zagładę Francję, cesarstwo i cesarza, nigdy! (Oklaski.)

Мошци пановіе, належалемъ до редакциі адресу і бѣдѣ пацъ глосовацъ, бо выража і наше współczucie dla Polski і zupełne zespolenie się zъ polityką cesarską. (Зыве oklaski.) (Indépend. belge.)

W N-ze 270 Inwalida ross. czytamy:

Е о мѣ а, 26 listopada. Умѣрzenie августовскіей губерніи можна уважачъ за оstateczne. System administracji M. M. Murawjewa przyjął się tu jakъ najlepiej. Wъ różnychъ мѣстечкахъ томъяскаго повіату przystąpieno do wyboru wójtów gmin. Prawo wyboru, nadane włościanom, przyjęte zostało przezъ nichъ zъ największą radością, jako szczególną łaskę Cesarza. Włościanie zъ początku takъ byli zdziwieni przy ogłoszeniu imъ tego prawa, iż tylko spoglądali jedenъ на другого зъ повнѣмъ niedowierzaniem. А гды баронъ Wrangelъ uczestkowy wojenny naczelnikъ, powtórnie objaśniłъ nadane imъ prawa szczegóły, wówczas wъ громадахъ даі się słyszecъ глосны окрыкы: „niechъ żyje najjaśniejszy naszъ Cesarzъ і Król, дай muъ Boże zdrowie, długo мы cierpieliśmy odъ naszychъ wójtów, którzy podburzali насъ przeciwъ naszego Króla Dobroczyńcy.“ Podpułkownikъ baronъ Wrangelъ znowu powtórzyłъ imъ, iż oni mogą wybierać wedle swego życzenia, osoby, wъ których mają zupełną ufność, że niktъ jużъ nie będzie się wdawałъ wъ ichъ wybory, że to prawo oddaje się do ichъ woli, lecz że zarazemъ громада odpowiada за sumienność wybranego wójty. Radość włościan powiększała się, imъ się podobalo, że baronъ Wrangelъ słuchałъ ichъ uwagъ, zarzutówъ і zostawiłъ imъ samymъ rozstrzygacъ swe sprawy. Po rozmaitychъ zapytaniachъ о nowo-nadanychъ imъ prawachъ, wѣsцianie rozeszъ się по wsiachъ і tamъ на sehadakachъ gminowychъ postanowili wybierać ludzi piśmiennychъ, uczciwychъ і szczególnie znanychъ ze swęjъ przychylności kuъ Cesarzowi і rządowi. Wybory te odbyły się на samejъ granicy powiatu ostrołęckiego, należącemu do gubernji płockiej. Włościanie sąsiednichъ wsi ostrołęckiego powiatu, tłumami przychodzili patrzeć на wybory jakъ на rzadkość і nowinę, pѣzniejъ następnе просилъ baronъ Wrangelъ о przyjęciu ichъ podъ obronę і wyjednanie teżъ dla nichъ takichъ samychъ praw. Wynikъ wyborówъ byłъ taki: 4 gminy, miastkowska, nowogrodzka, tarnowska і redzewska, wybrały jednego wójty, dymsjonowanego oficera; wъ Bohuszycachъ і Czepankowie wybrały zostacъ dymsjonowany majorъ Krajewski; wъ Soładowie і Jackowie dymsjonowany fejterwerkierъ Szablowski; we wsi Piątney koło Łomży dymsjonowany podoficerъ Dmuhowski. На drobną szlachtę włościanie patrzą zъ wielkimъ niedowierzaniem і niechęcią zъ nią mieć nicъ wspólnego. Ważnemъ jestъ to, iż włościanie nietylko że odъ razu pojeli całą doniosłość swego prawa, lecz teżъ zupełnie ocenili nadane imъ przywileje. Dowodemъ jestъ to, iż jeszcze przedъ wyborami wydali większą częśćъ przybyszów zъ band, osiedlonychъ по przysiędze на мѣjscu zamieszkania; громады gminъ stanowiącъ oznajmiły, iż oni nie mogą przyjąć do swęj

gromady podlegaczy і гвалциели spokoju powszechnego, to jestъ ludzi szkodliwychъ dla ichъ ogólnychъ interesówъ і prosili о wysiedlenie ichъ na zъwsze zъ gmin.

Wъ nocy zъ 25 на 26, niedaleko odъ wsi Tarnowa, на samejъ prawie granicy zdarzył się następny wypadek, oczywiscie ściśle połączony zъ mającemi się wówczas odbyć wyborami. Wójtъ gminy Tarnowa począłъ bronicъ swęjъ prawъ, wykazującъ nieprawnośćъ nadanychъ imъ prawъ, і zapewne даі wiedzieć о тѣмъ wafesajacъ się bandomъ wъ ostrołęckimъ powiecie. Niewielka партія конныхъ nieomieszkala stawić się we wsi; konny milicjantъ, бѣдучы на szyldwachъ natychmiastъ oznajmiłъ oddziałowi lotnemu, składającemu się zъ niewielkiej liczby zольнержы і milicjantów, którzy natychmiastъ przybyli do wsi і zaatakowali domъ, гдѣ siedzieli powstańcy; лещъ ci ostatni wystrzelisъ, umknęli do lasu; nocъ была такъ ciema, że choć oko wykolъ і ścisacъ powstańcówъ było niepodobna. Skutkiemъ tego zostali lekko ranieni zольнержъ і milicjantъ, który tużъ zostałъ nagrodzony razemъ ze wszystkimi swymi towarzyszami.

Listъ podpułkownika Pskowskiego księcia Kutuzowa Smoleńskiego pieszego pułku, Zielenieckiego, do biskupa diecezji Lubelskiej mieszkającego wъ miasteczku Janowie wъ powiecie Białskimъ, Benjaminia Szymańskiego.

Wasza Excellencjo!

Uważamъ sobie за wielką przyjemność, że mogę uczynićъ zadoscъ żądanią waszęjъ excellencji і uwolnić waszego furmana Japa Wasilewicza.

Smiemъ wasъ zapewnić, że arestowanie jego jakъ równię і innychъ osóbъ wъ Janowie dokonуwa się przezemnie zъ bardzo ciężkimъ uczuciemъ smutku, mianowicie dla tego że się odbywa wъ мѣjscu waszego pobytu.

Zdawaloby się, że obecnośćъ waszęjъ osoby і dostojnychъ członkówъ kongregacji powinna wywrzecъ на mieszkancówъ najdobroczynniejszy wpływъ і natchnacъ ichъ chęcią do spokojnychъ zajęć, uczuciami miłości братniej і wiernością dla правого MONARCHY і rządu. Leczъ ogromna liczba uczestnikówъ powstania і osób, które przyjęły на siebie obowiązki głównychъ agentówъ wъ bandachъ і wieszcяjącychъ, rzeczywiscie jestъ zdumiewająca,—gdy ją porównamy zъ małą ludnością Janowa.

Kilka zbrodni spełnionychъ wъ niedawnymъ czasie przezъ wieszcяjącychъ, między którymi odznaczali się szczególnie mieszkańcy Janowa і wsi sąsiednichъ, jeszcze bardziejъ zwiększająъ smutne wrażenie zъ nastroju ducha istniejącego wъ мѣjscu, wъ którymъ wasza excellencja przebywa.

Bynajmniej не wątpię, że takъ wasza excellencja jakъ równię і wszyscy członkowie kapituły і diecezji zъ całej duszy potępiącъ te nieludzkie czyny—і dla tego nie powątpiewamъ, że wasza excellencja zechce stawić przykładъ wrodzonychъ wamъ chrześcijańskichъ, wydającъ do swęjъ diecezji listъ pasterski potępiający te przestępstwa. To да waszymъ kapłanomъ możnośćъ wystąpienia przedъ swą owczarzną zъ duchownemъ namowieniemъ і potępieniemъ tychъ czynności—а waszęjъ excellencji pozwoli okazać wъ całymъ blasku wasze chrześcijańskie cnoty і zarazemъ odwrócić następstwa wypływające zъ głębokiego milczenia zъ powodu tychъ zbrodni, gdyż opinia publiczna wъ бѣдъ wprowadzona, może przypisać temu milczeniu tajemną zachęte.

Polecamъ siebie waszymъ modlitwomъ і t. d.

W. Zieleniecki.

19 listopada 1863 r.

Wysokie-Litewskie.

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

KOPENHAGA, niedziela 20 grudnia. Dziennikъ Berlingske-Tidende mówi, że dowiedział się, iż skoro przymsъ związkowy rozpocznie się wъ Holsztynie, wnetъ poczynione zostaną potrzebne rozporządzenia, do rozciągnięcia lincji celnęjъ wzdłużъ rzeki Eider.

HAMBURG, niedziela 20 grudnia. Wojska austriackie od strony Haarburga, ciągle przybywają do naszego miasta.

Wedługъ oświadczeńъ pana Fenger, ministra skarbu duńskiego, uczynionychъ на sejmie, przyjdzie zaciągnacъ nową pożyczkę 10 milionów, której częśćъ zapisze się на rachunekъ księstwa holsztyńskiego.

Gazeta gotenburska oznajmuje że Stockholm 17 grudnia, że wiadomość telegraficzna dziennika Foedrelandet, со do wyprawienia pomocy zbrojnej przezъ Szwecję і Norwegję, jestъ bezzasadna.

FRANKFURT, niedziela 20 grudnia. Poinformowanie niemiecka gazeta ogłasza tekstъ instrukcji danychъ kommissarzomъ związkowymъ. Przepisują one administrowanie Holsztynie podługъ prawъ istniejącychъ, bezъ szkodenia prawomъ najwyższęjъ władzy; oraz о ile można nieściesnianie wъ niezemъ mieszkancówъ.

LONDYN, niedziela 20 grudnia. Wiadomości zъ New-Yorku zъ dnia 11 bieżącego miesiąca oznajmują о wydanejъ odezwie przezъ pana Lincoln, potwierdzającejъ doniesienie: że oderwańczy opuścili Tennessee, wъ okolicznościachъ pozwalającychъ wierzyć, że jużъ tamъ nie wraca. Panъ Lincolnъ objawia, że та przewaga ma wielką narodową doniosłość.

Dnia 10 grudnia odbyło się wъ Waszyngtonie otwarcie kongresu. Panъ Calfaxъ członekъ stronnictwa republikanckiego zostałъ wybrany prezesemъ kongresu.

Panъ Lincolnъ wъ poselstwie swęjмъ zapowiedziałъ wydanieъ odezwę dotyczącęjъ się wywołania czarnychъ, orazъ odezwę oznajmującęjъ, że да przywrócenia zgodyъ odzieloną zostanieъ amnestja jeńcomъ, którzy wykonująъ przysięgę на wiernośćъ Jednocie.

Ministerъ skarbu wnioskъ przedłożenieъ podwyższenia podatku odъ mocnychъ napojów, по 60 centówъ на gallonie і odъ tytoniu wъ liściachъ, по 10 centówъ на funcie, tudzieżъ по tyleżъ odъ oleju kalnego.

Donoszą zъ Vera-Quero dnia 21 listopada, że Francuzi zajęli Queratъ bezъ oporu і że Juarezъ udał się zъ San-Luiz-Potosi do Zacatecas; jego wojsko upadło на sercu і nie zdolne jestъ do żadnego oporu.

STOCKHOLM, 20 grudnia. Donoszą, że rządъ szwedzki oświadczyłъ mocarstwomъ, iż nie będzie mógłъ być obojętnymъ widzemъ zwałcenia granicy, którą stanowi rzeka Eider.

Gazeta Pocztowa, organъ półrządowy, mówi, że rządъ nie cofnął się, і że jego zamiary są takіе same, jakъ dawniej.

DREZNO, poniedziałekъ 21 grudnia wъ południe. Dziennikъ drezdeński oznajmuje, że saski kommissarzъ cywilny, wyjechałъ wczorajъ do Holsztynu, orazъ dodaje, że Danja zapowiedziała wyprowadzenie wojskъ duńskichъ zъ księstwa holsztyńskiego.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

— „NAUKA PROZY“ — Zbytecznymъ byloby dowodzić, jakъ dalece dobre książki do pomocy kształcącej się młodzieży przeznaczone, wielkię są wagi dla postępowъ oświaty. Rozumiejacъ ją jasno nietylko Francuzi, Anglicy і Niemcy, u których piśmiennictwo naukowe szkolne і popularne do takiego stopnia się rozrosło, iż zъ dziełъ tego rodzaju osobne biblioteki układacъ można; ale і my sami rozumiemy to niezaprzeczająco, lubo odъ poczucia potrzeby do jęjъ zaspokojenia jeszcze daleko. Książekъ podręcznychъ do kształcenia się czy to wъ szkole, czy wъ domu, zъbytъ niewiele jestъ wъ języku polskimъ, а і те nawetъ wъ części się zestarzały, wъ części odъ urodzenia były ulomne. Surowa krytyka stojąca на wysokości dzisiejszego stanu nauki, ledwo by jakiśъ dziesiątekъ dziełъ wъ całymъ znaczeniu porządnychъ wybrać zъ nichъ mogła. Leczъ jeżeli takъ rzeczy się mają wъ ogłoszono, to schođacъ do szczegółówъ postrzeżemy jeszcze, iż najgorzej tu stały książki, mające даwać wъ ręce uczącychъ się zaokrąglony kursъ teoretycznego poznania języka і prawida wznoszenia budowy pisarskiej. Na czterdziestu (jeżeli nie więcej) grammatykъ, niebyło ani jednej, coby albo niedostatecznością, і powierzchownymъ traktowaniemъ rzeczy, або teżъ wybrakami autorskimi і niepojętami dla zwyczajnego śmiertelnika subtelnościami, sama sobie niełamowała wejścia do rъkъ młodzieży, jako podręcznikъ istotnie

korzystny. Następująca po grammatyce retoryka prawie całkiem niemiła uprawiaczy; przychodziło poprzestawać на starychъ, а niezupełnie odpowiadającychъ jużъ zadaniu, pracachъ Piramowicza, Eubejusza Słowackiego, Golańskiego lub Potockiego і Królikowskiego. Dopiero przedъ kilkunastu laty dr. H. Cegielski częśćъ retoryki odnoszącъ się do poezji umiłowicъ opracowałъ ze stanowiska głębszychъ pojęć estetycznychъ і wysoko przezъ znakomitychъ mistrzówъ słowa wyrobionęjъ wersyfikacji. Nauka prozy zaledwie przedъ kilku laty znalazła wъ prof. Janie Rymarkiewiczu pilnego, і на terazъ jedynego pracownika. Dziełko jego wydane wъ r. 1855, posłużyło obecnie за osnowę całkiem niemał nowęjъ książki, о której kilka słówъ mamy do powiedzenia.

„Nauka prozy czyli stylistyka“ świeżo przezъ P. K. J. Zupańskiego wydana, została przezъ autora kromalnie nazwaną wydaniemъ drugimъ dopiero przytoczonejъ pracy. Wъ gruncie jednakъ obecna książka і układemъ odъ poprzedniejъ całkiem się różni, і wъ rozmiarachъ jestъ razy odъ nięjъ obszerniejsza, а to со weszło tutaj zъ pierwotnąkrowęjъ pracy, uległo przerobieniu і uzupełnieniu do niepoznania. Układъ poprzedni bezъ wątpienia byłъ mniej ścisłymъ і mniej praktycznymъ: książka zaczynała się odъ rzeczy najtrudniejszychъ dla uczącego się, jakimi są tematъ і dyspozycja, а potemъ zstepowała do szczegółówъ bezъpośrednio stykającychъ się zъ grammatyką, jakъ np. przenośnie і akcentъ wъ miarachъ mowy. Tu bardzo naturalnie układъ dzieła zrobiono całkiem odwrotnie, poczynającъ rzeczъ odъ przedmiotówъ najłatwiejszychъ, że takъ powiemy materialnychъ, і stopniowo przechodzącъ do corazъ trudniejszychъ, абстрактныхъ. Książka dzieli się на dwie części. Częśćъ pierwsza obejmująca ogólnę prawidła, rozpada się на dwa odrębne działы. Pierwszy zъ nichъ zawiera obszernie і szczegółowo roztozoną rzeczъ о wysłowieniu, а mianowicie: о pigłnemъ brzmieniu mowy, jęjъ toku rytmicznymъ, ścisłymъ doborze wyrazówъ і szyku wyrazówъ, orazъ о zdobachъ retorycznychъ. Wъ dziale drugimъ zawarto naukę о pomysłachъ: о temacie, wynalezieniu і zgrupowaniu wъ okolo nięjъ pomysłówъ і uporządkowaniu myśli czyli dyspozycji. Obojętne połozone bardzo szczegółowie pomysłany obfity zbiórъ najrozmaitszychъ tematówъ do wypracowańъ szkolnychъ, со zwłaszcza да наuczycieli może być nieocenioną pomocą: wia-

domo bowiem, jakъ на прędcę mniej szczegółowie podany tematъ bywa dla uczącego się katuszą, а mitręgą dla nauki. Częśćъ wtóra książki obejmującъ prawidła pisarstwa wъ szczególności. Porównуwa tu autorъ prozę zъ poezją, rozbiiera rodzaje prozy (którą dzieli на historyczną, dydaktyczną і retoryczną), potemъ opisuje trzy jęjъ stopnie wъ każdymъ rodzaju (stopieńъ prostoty, okazałości і wznościłości) і kończy rzeczъ о kształtachъ prozy pisarskiej wъ każdymъ rodzaju і на każdymъ stopniu.

Pierwsza połowa częściъ pierwszęjъ takъ szczegółowo jestъ wypracowaną, iż nie wcale niepozostawia do życzenia. Drugiъ połowa тѣjъ części, zupełna podъ względemъ teoretycznymъ, zyskałaby wъ niezawodnie, gdyby rzeczъ о temacie roztrząsano на wziętychъ podъ rozbiórъ przykładachъ zъ pisarzy wzorowychъ. Bezъ wątpienia, nauczyciel, jeżeli zechce, może samъ dobrać przykłady і uczynićъ zъ uczącymi się ichъ rozbiórъ, ale to jeżeli zechce; а dla uczącego się wprostъ zъ książki, czasem і chęćъ poczciwa niewystarczy. Wtóręjъ częściъ zъnowa również на przykładachъ, ale тe mniej sąъ potrzebne, gdyżъ wydane osobno przezъ P. Rymarkiewicza wъ trzechъ obszernychъ tomachъ „Wzory Prozy“, podługъ zamieszczonychъ tutajъ wskazówekъ bezъ żadnejъ postronnejъ pomocy mogą być zъ pożytkiemъ używane. Ogólъ pracy systematyczny, ścisły, jasny, nie на receptachъ szkolarskichъ, ale на zasadachъ czysto rozumowychъ zbudowany, nie pozostawia do życzenia.

Wъ drobnychъ jednakъ przelotnychъ uwagъ, podziałъ książki nie на dwie części, zъ których jedną zъnowa на двоje członkowaćъ przyszło, ale odъ razu на trzy części, byłby podługъ насъ naturalniejszymъ: pierwsza traktowałaby о stronie zewnętrznęjъ prozy (wysłowienie), druga о wewnętrznęjъ (pomysłы), trzecia byłaby synteząъ obuъ poprzednichъ (pisarstwo). Na str. 25 jestъ wyraźneъ przeoczenie: wъ tekście mówi się mylnie о wierszu trzynastoъ zgłoskowymъ, а tużъ wъ nocie jakъ należy umieszczono przykładъ szesnastozgłoskowego. Str. 38, niemożе się mówićъ „ciężkiemi do zgrzyżenia орzechъ“, ale twardy, by to sprzeciwia się własnejъ nauce autora о figurachъ на str. 87-сј. На str. 41, przykładъ poczynający się odъ wyrazówъ: „Choroeba та znówъ poczyna...“, lubo podano за wadliwy, jestъ najzupełniejъ zgodny zъ duchemъ języka polskiego, poprawka zaśъ jego poniżejъ jestъ myl-

na. Str. 47, zamiastъ: „przestrzegacъ czystośćъ języka“, powinno być: czystości. Str. 61 і 62 między prowincjonalizmami niesłusznie położono: „wskóra“, między archaizmami: „snadź“ і „snadnie“, między neologizmami: „cierpięliwość“; pierwsze zъ tychъ wyrazówъ są і były wъ powszechnemъ użyciu, ostatni zaśъ jestъ archaizmemъ і со innego znaczenia niżъ czułość. Przeciwienie autorъ samъ używa kilku podługъ насъ mniej potrzebnychъ neologizmówъ, jakъ np. „pomysłы prostotne“, zamiastъ proste, niewyszkane. Wъ liczbie tematówъ odъ str. 151, jestъ pewna liczba takichъ, które do wypracowańъ dla młodzieży nie mogą być przydatne, jakъ np. „Czy wojna jestъ potrzebna?“, „O wlasściwemъ zyciu używaniu“, або „Ocenienie wartościъ dziełъ lirycznychъ Kochanowskiego“. Nadъ rozwiązaniemъ pierwszego najmocniejszęjъ głowy darmo się mozolili; drugiego nauczyć może tylko doświadczenie, którego młodzieży niema; ocenićъ krytycznie Kochanowskiego nielada kto zъ dojrzałychъ piśmiennikówъ potrafi. На str. 187 powiedziano, iż używanie wyrazówъ wъ znaczeniu przenośnymъ jestъ cechą odróżniającąъ poezję odъ prozy. Takъ nie jestъ; wъ naproczajcъniejszymъ piśmie trudno znaleźć kilka wierszy, gładzie choćъ jednęjъ przenośnie, zwłaszczaъ wyrazówъ, nieużywkówъ. Wъ części wtóręjъ rozdziale czwartymъ przytoczane są на rozmaite kształty prozy tytuły niektórychъ dziełъ polskichъ. Niezawadziliby czyniacъ to zwrócićъ największą uwagę на wartośćъ dziełъ podъ względemъ stylu і treści, і przytoczacъ tylkoъ wyborowe podъ obuъ względami. Tymczasemъ znajdujemy tu np. podъ rubryką powieści „Wielkiъ światъ małego miasteczka“, grzeszekъ młodoci znakomitego pisarza, — а żadnejъ wzmianki о Kaczkowskimъ, Jeżu і t. p. Niewiemy на czemъ się opierałъ autor, kiedy np. „Dzieje czestóytne Indji“ або „Dzieje potocznie opowiedziane“ odniósłъ do monografji, а „Roczniki“ Orzechowskiego do systematówъ historji. Jeżeli takimъ systematemъ podługъ nięjъ ma być „historja systematyczna, organizmie або filozoficzne napisana“, то Roczniki Orzechowskiego powinny zamienićъ мѣjscę zъ poprzedzającymi dziełami. Wolilibyśmy nareszcie, wъ widokachъ praktycznegoъ pożytku, izbyъ wydania dziełъ cytowane не stare, а więcъ rzadkie, leczъ najnowsze, które uczący się najswadniejъ znaleźć może podъ ręką.

Są to zaiste wszystko малutki drobniaczki,

które żadnej ujemy piękniemu dziełu p. Rymarkiewicza zrobić niepowinny i niemoga, — i bardzo by się mylił czytelnik, gdyby nas o myśli podobną chciał posadzać. Niewspomniałbyśmy nawet o tém ani słówkiem, gdyby z jednej strony niefrasowała nas myśl, iż usterki jakkolwiek są małe, ale z podręcznej książki naukowej rozpryskać się mogą na tysiące, a z drugiej, gdybyśmy nie mieli na widoku rychełego zapewne ponowienia edycji tego dzieła, w której wytknięte przeoczenia, naprawić będzie można. Nieczekając jednak nim to nastąpi, śmiało i sumiennie wyrzec możemy: iż książka p. Rymarkiewicza jest najlepszym z dzieł teoretycznych o pisarstwie prozą w języku polskim wydanych, i jako w zupełności odpowiadająca celowi powinna być czytelnikom zalecana.

— S. p. Marja z Szumanów LIBELTOWA, małżonka znakomitego uczonego Karola Libelta, przeniosła się do wieżności w d. 16 b. m.

— **DOKTOR FUDAROWSKI** D. 19 b. m. w sali błękitnej szkoły głównej, doktor medycyny z uniwersytetu dorpackiego Herman Fudarkowski, (rodem z Wołynia) bronił publicznie swęj rozprawy, (w celu pozyskania stopnia docenta fizjologii opisowej), pod tytułem: „O trawieniu Glutyny, oraz ciał w nią przechodzących“. Oponentami czyli przeciwnikami wyznaczonymi z łona szkoły głównej byli dwaj przysięgli koledzy ubiegającego się o katedrę, profesorowie, doktor Wiktor Szokalski i doktor medycyny Hoyer profesor fizjologii w byłej akademii medyko-chirurgicznej, a dziś w szkole głównej warszawskiej. Zarzuty były krótkie, wzięte, wprost pływające z źródła nauki, bez żadnych zwrotów ubocznych: dotyczyły zaledwie kilku stronic rozprawy, a mianowicie: 27, 29, 31, 36 i 41. Docenający się odpowiadał bez zająknięcia, z pewnością siebie i dowodząc, że zna przedmiot obrany w całej jego rozciągłości. Oponenti, przynajmniej wkrótce, że rozprawa wyzerpująca dane pytanie (czyli kwestja) rozwijała. Z naszej strony, dodać musimy, iż w rozprawie wyżej przytoczonej, znajdujemy wielokrotnie wzmianki o własnych autora doświadczeniach, wykonywanych w celu zbadania pod względem chemicznym Glutyny i ciał innych w nią przechodzących. Badania podobne zapowiadają dla nas być mogą, iż ujrzymy zapewne wkrótce w gronie uczonych naszych, znakomitego fizjologa. (G. P.)

— Piszą z TARNOWA pod d. 6 października: Dłż o godzinie 11-jej z południa wybuchł ogień na przedmieściu Nowy-Swiat i w jednej chwili, nim się spozstrzedz można było, ogarnął dachy domku drewnianego i przy nim znajdującego się zabudowania. Przedmieście to jest kupą przyszło dwiestu domów, w dziesięciu dzielnicach częściach drewnianych i zamieszkałych przez uboższą ludność. Można sobie zatem wyobrazić poploch i strach całego miasta, gdy się dowiedziano, że w samym środku tej kupy domków drewnianych powstał pożar i zagrożony całemu miastu pracującej klasy tutejszej i głównej siedzibie studentów. Rzucono się z rozpaczą do ratunku i wznąć należy, iż prawie cudem ocalała ta dzielnica miasta, a pożar pomimo braku wody zdolano ograniczyć na dom, który się już palił a którego dach również jak i dalsze zabudowania splęgły. Brak zupełny wiatru i nader skrzętny ratunek ludności chrześcijańskiej i żydowskiej, ocalali na ten raz miasto od niezmiernej klęski; straty są nieznaczne, ale zawsze dotkliwie, bo przypadają na ludzi biednych, zarobkujących. Przyczyną tego pożaru była jak powiadają niostrożność.

ROZMAITOŚCI.

— Spadek po Robinsonie. Kubek i szkatułka Aleksandra Selkirk, znanego w świecie pod nazwiskiem Robinsona Kruzoe z De Foe, przeszły na własność pana James Hutchison, do Scotch-Warehouse, 48, Warwick street, w Londynie. Te interesujące pamiątki były dotąd w posiadaniu rodziny Selkirk, w Hargo Fife, gdzie się Robinson urodził. Kubek dość niezgrabnie wyrzeźbiony z orzecha kokosowego, umieszczony jest na podstawie srebrnej, którą kazał dorobić sir Walter-Scott. Szkatułka jest bardzo ciężka i ciekawej roboty. P. Hutchison ma zamiar wystawić te przedmioty na widok publiczny w Londynie.

— Narodowa uroczystość w Mongolji. Wszystkie uroczystości narodowe w Mongolji odbywają się latem, gdy zimno nie zalewała Mongolia siedzieć ustawicznie w jurcie koto ognia i pokazywać się na ulicy tylko w ostateczności. Latem posiada dostateczną ilość mleka i świeżego i zsiadłego w rozmaitych postaciach; jest sytym zupełnie, a to dlań stanowi szczęście. Mongol żyje zawsze terazniejszością; przyszłość wcale go nie obchodzi. Kumys znajduje się latem w każdej niemal jurcie; zupełnie tylko ubodzy go niemają. W zimie wprawdzie obchodzą Nowy-Rok, lecz tu nie ma zabawy, ani nie szczególnego, prócz wzajemnych powinszowań.

Główna narodowa uroczystością u chalcaskich Mongolów jest tak zwana: Na da m d o l o n e h o s z u n a (święty siedmiu rodów), która się odbywa w Ugrze, na cześć Ch o t u b t y - H y g e n a z żyjącego reprezentanta bóstwa, który pierwsze po Dalaj-Lamie miejsce zajmuje. Uroczystość ta zwykle odbywa się co trzy lata, a w roku przesyłmy odbywa ją pod koniec lipca. Dzień uroczystości naznacza zawczasu ambań (rządcą Urgi), mów czyli zborów narodowych.

Pod koniec czerwca zaczęli się już zjeżdżać ze wszech stron, proszeni i nieproszeni, ohey i Mongolowie, a tłumy tych gości pokryły namiotami i jurtami całą dolinę r. Toly, od Majmacyzna do wsi Chutukty. Uroczystość rozpoczyna się tam, iż chanowie i książęta przynoszą Hygenowi ofiarę, składającą się z zboża, srebra, jedwabnych materij i t. p. D. 27

czerwca rano wszyscy się zebrałi we wzniesionem uprzednio przy pałacu Hygena ogromnym płóciennym namiocie. Na wysokiem podwyższeniu siedział Hygen. Po prawym ręku zasiadło kilku poważnych lamów: miejsce zaś po lewej ręce było próżne, albowiem manzurskiego ambiana (który je zajmuje) nie było naówczas w Ugrze.

Po odbytem nabożeństwie, chanowie i naczelnicy sejmów wzięli wielki srebrny ofiarnik (m a n d a l) napełniony zbożem i podnieśli go w imieniu całego pokolenia Hygenowi, kończąc swą przemowę, następną modlitwą: „Okaż, o święty, miłosierdzie i opiekę wszystkim twoim twórom“. Przemowę tę miał Tuszemuchan; inni zaś książęta stali opodal, trzymając małe ofiarniki, wzięte na ten czas ze skarbu Hygena. Inne dary znajdowały się w ręku służby. Hygen wzięwszy garść zboża z ofiarnika, rozrzucił je na obie strony, mówiąc: „Obyśmy ożyli w królestwie niebieskiem!“ Tu dwaj kapłani zapisują wszystkie ofiary i odnoszą je do skarba Hygena. Książęta, na wezwanie swego bóstwa, zasiadli w okolo na podłodze i zaczęli spożywać rozmaite pieczenie, które zapiekali herbata. W kilka godzin potem zaimprovizowano walkę. Pojeżdżali się najlepsi zapasnicy z całej Chalchy. Przed rozpoczęciem walki następuje pomiędzy starszą naradą, jak rozstawić zapasników i kto z kim ma walczyć. Walka odbyła się na placu przed pałacem Hygena. Znajdowało się też tutaj kilka namiotów, a przed jednym z nich siedział Hygen na wysokiem krześle. Po obu jego stronach stało dwóch lamów, z których każdy trzymał poborszczy skórze (emblemem świętego znaczenia chutukty). Opodal zasiadła świta Hygena. Niekiedy przychodzili do namiotu tego ostatniego matka i ojciec jego, pierwsza w ubiorze Tybetanki, drugi zaś w urzędowym mandzurskim kostjumie.

Ubiór zapasników składał się z kurtki bez rękawów, oszytej wazkim rzemieniem, krótkich okoliczności i bótów. Pomiedzy zapasnikami — rzeczą dziwną — było kilko lamów, lecz ci podczas zapasów uchodzili za świeckich, nie tylko bowiem świeckie suknie przywdziali, lecz ogolili głowy, pozostawiając na miejscu, kiedy u świeckich znajduje się kosa, mały kosmyk włosów.

Każdy z zapasników miał swego herolda, który w napszonych wyrazach wyliczał jego przmyoty, zasługi, siłę, zwręczność, nazwisko, pochodzenie i t. d. i t. d. Wreszcie walka się rozpoczęła, przy dziwotnych wykrzykiwaniach i — zwycięzca podbiega do Hygena. Trudno wystawić sobie jak pocieszne grymasy ten plaskonosy gladiator przed nim wyrabiał! To się modlił, to kłaniał po trzykroć Hygenowi, to podskakiwał z dziwnymi ruchami muskułów. Zwycięzcy schodził ze sceny, zwycięzca zaś dzielił się na dwie strony, dopóki pozostawało dwóch głównych zwycięzców, z których jeden obwołany był wreszcie ogólnym zwycięzcą. Najlepszych 17 zapasników otrzymują rozmaite nazwy, jak: słonina, tygrysa, lwa i t. d. Walka trwała 8 dni, a zapasników było 1,032. Nagrody rozdają się po skończonej uroczystości. Kto pokonał jednego, otrzymuje tylko bułkę chleba, kto dwóch — dostaje barana, kto trzech — dwie owce, kto czterech — konia i t. d. Dwaj najpierwsi zwycięzcy otrzymują kilka wielbłądów, koni, krów, owiec, kawał jedwabnej materij i kilka kawałków kitajki. Główny zaś zwycięzca otrzymuje dożywotną nagrodę i tytuły: a b o r g a, d a i n, d a r c h a n, d a f a j (potężny, powszechny, wolny, morze). Podczas tych ośmiu dni rankami odbywało się strzelanie z łuków. Z razu strzelano na koniach w całym pędzie do kul skórzanych, które były umocowane na żerdziach, rozstawionych jedna od drugiej o 15 sążni. Wielki tu trzeba zręczności, by wystrzelizy do pierwszej kuli, potrafić, nim koń przebieży 15 sążni, wyjąc z kolczana strzałą, złożyć ją na cięciwę i wypuścić do drugiej kuli, a następnie do 3-jej. Za każdą strzałę utkwioną w kulę strzelce otrzymuje po sztuce monety. Po strzelcach konnych nastąpił piesi. Lecz na widowsku tym nie był obecny sam Hygen. Wyścigi konne odbyły się 27 lipca, o 25 wiorst na zachód od Urgi, w miasteczku Buchok. Ogromna przestrzeń uśniana była namiotami i szafasami, pośród których wznosił się tak zwany pałac Hygena, składający się z kilku bogatych mongolskich jurt otoczonych ogrodzeniem z jedwabnej materij złotego koloru. W ogóle było do 3,000 jurt i namiotów i więcej niż 20,000 ludu. Wszyscy byli przybrani odświętnie; ruch pomiedzy Urgą i Buchokiem nie przerywał się ani we dnie, ani w nocy. O sto sążni od pałacu Hygena naznaczona była meta. Muzyka lamy o 4 1/2 godzinie rano oznajmiła o wyjeździe Hygena na miejsce wyścigu; jakóż wyjechał on na białym koniu, przybranym w siodło, okryte czerwonym jedwabnym czapakiem z kutasami. Przedem postępowała muzyka i jechało kilku lamów, z których jeden niósł okragły złoty baldachim. Z tyłu jechał 50 świty i rozmaite osoby. Jężdżący od dawna już się zebrałi, stojąc w kupkach oddzielnych, z których każda reprezentowała inne plemię, odróżniające się różnobarwnemi chorągiewkami i ubiorem jeźdźców. Ci ostatni składali się z wyrostków od 10 do 14 lat. Gdy Hygen zajął swe miejsce, chłopcy posiadali z koni i zostali okurzeni przed jego namiotem rośliną zwaną s a n (oczyszczające okurzenie). Kilku lamów odmawiało modlitwy. Gdy się obrząd tych oczyszczeń skończył, chłopcy znowu powiadali na koń, i na znak dany przez lamę wielką złotą chorągiewką, ruszyli okolo namiotów po porządku — jeden za drugim. Przedem jechał lama z ową chorągiewką, dalej drugi z chorągiewką Hygena, wreszcie prowadzono konie Hygena i innych książąt, poroździelane chorągiewkami. Chłopcy, aby pobudzić konie, wrzeszczeli z całego gardła „Heingo!“ jakóż konie w samęj

rzeczy zaczęły się wspaniać i tu i ówdzie wystąpiły z szeregu. Objechawszy tym sposobem trzykrotnie wszystkie namioty, za danym znakiem, rzucili się wszyscy razem w stronę, z której miały się rozpocząć gonitwy. Przestrzeń wynosiła 25 wiorst, po której miało przebiegać 480 koni. O 12 rozpoczęli się wyścigi, w których padło 26 koni. Po obiedzie na miejscu wyścigów zebrano się opiewać chwałę najzręczniejszych biegunów. Przez kilka dni następnych odbywały się również wyścigi mnięj lub więcej szczęśliwe. 30 lipca Hygen a za nim wszyscy książęta rozjechali się do domu.

— C o o k. W zbiorze siekier kamiennych starożytnych i różnych dzikich ludów znajdującym się w Paryżu, złożoną niedawno została siekiera tego rodzaju przez doktora Aneau, z którą się wiąże pamięć podróżnego kapitana Cook. Jedną z kobiet wysp Sandwich, opowiadając o przybyciu wędrownika misjonarzewi, przed którym odbywał spowiedź, podała nieznane dotąd szczegóły o jego śmierci. „Gdy okręt, na którym Cook przybył, przybył przed Karakakoach, myśleliśmy mówić, że to była wyspa pływająca. Wszyscy przybiegli na brzeg, aby się jej przypatrzeć. Ujrzawszy ludzi, poruszających się i podobnych do nas, byliśmy bardzo zdziwieni. Cook wahał się z początku wysiąść na ląd, widząc takie mnóstwo ludu, bo nie był pewien jego usposobień. Kazał kilka razy wystrzelić z dział do skał pobliskich, ale tak, by nikogo nie ranić. Nuk ten i strzaskane kamienie przeraziły nas. Pobiegliśmy po maty, aby się nimi od kul zasłonić. Cook, widząc przestrach i przekonawszy się, że lud był bojaźliwy i nieświadomy, przybił do lądu z kilku majtkami na szalupie. Dał nam różne podarki, mówiliśmy sobie: To Bóg! Długo siedział na brzegu otoczony towarzyszami, zaczął palić fajkę; widząc, że dym z ust wysuwał, wolałiśmy znowu: — To Bóg! Potem wszedł do groty i rozgościł się w niej, przyniesiono mu pomarańczę, bananów, ananasów, kwiatów, za które rozdawał różne dary. Kilka dni przeszły tak i stosunki bardzo przyjazne zawiązały się między krajowcami a przybyszami. Kobiety zwłaszcza młode wiele odwiedzało kapitana Cooka. Towarzysze jego równie jak on zażądałi poznać się z krajowcami, porzucili łódź, która ich przywiozła, a Ranakowie zaczęli do niej przez ciekawość zaglądać. Cwielki i żelazto zdało się im przydatnem, więc je odjęli, tak że łódź rozsypała się i zalała wodą całą. Majtkowie powrócizy, znaleźli ją zatopioną, niewiedząc jak się to stało. Pośpieszyli uwiadomić kapitana Cook, który się tymczasem zabawił ciagle; dowiedziawszy się o wypadku, wpadł w wielki gniew i zażądał, aby mu wydano winnych, chcąc ich śmiercią ukarać. Tlum przestraszony postanowił ich bronić, bo winowajcy byli to ludzie największego na wyspie znaczenia. Niektórzy wnieśli, że lepiej było Cooka zabić, niż ich wydać na śmierć. Z tego powodu powstały wielkie spory, utrzymywali bowiem jedni, że ponieważ był Bogiem nie mógł być zabitym, a napaść wywolałaby tylko gniew i zemstę. Ale jeżeli to jest zły bóg, zawsze nam szkodzić będzie, odparli drudzy, potrzeba go się pozbyć koniecznie. Naówczas wielkim kołem otoczyli kapitana, który postrzegłszy niebezpieczeństwo przywołał swych towarzyszy. To go zgubiło, gdyż tłum zaczął wołać: — To nie jest Bóg, to nie Bóg, bo się uląkł i woła o pomoc. Natychmiast jeden z Kanaków uderzył go siekierą kamienną w plecy, od którego ciosu padł. Dobito go tysiącem razów, a tłum rzucił się na towarzyszy i tych wymordował także. Kobieta opowiadała, że zachowała siekierę, która cię była zadany — i oddała misjonarzowi. Siekiera ta, bez osady, jest kawałkiem bazaltu zielono czarnego, zagiętego w pośrodku, zaostrego w końcu, drugi koniec jest zaokrąglony nieco, kwadratowy. Jest dość ciężka, długa na dziewięć centymetrów, szeroka od ostrza na trzy, a trochę węższa z grubiej strony. Wierzch wyglądający starannie, spód zostawiony bez oglady.

— Oszukaństwa i szachrajstwa, których się dopuszczają handlowcy s t a r e m i o b r a z a m i i zabytkami sztuki, nie od dziś dnia się rozpoczęły, mają już one swą historję, nie wiele różną od współczesnej. Nadzwyczaj rzadkim materiałem do niej jest dziwaczna książeczka, wydana w r. 1776, którą w zbiorze osobliwości bibliograficznych na nowo teraz przedrukowano. Nosi ona tytuł: La confession publique du brocanteur, aventure extraordinaire arrivée au mois de novembre 1769 sur un vaisseau parti de l'Amerique pour St. Malo (48 str.). Umiarający handlarz spowiada się w niej ze wszystkich grzechów swojego żywota, oszukaństw na licytacjach, zmieszonych cen, za które nabywał, i przesadzonych, które mu płacono za obrazy. Pamięt ten miał być napisany przeciwko słynnemu i różnym spraw tego rodzaju brokerantowi Le Doux, o którym opowiadają następująca historję. Książę Conti uchodził za wielkiego znawcę obrazów, za wyrocznie w rzeczach sztuki, wszyscy zajmujący się nabywaniem i sprzedażą codziennie z nim mieawali konferencje; jednego Le Doux książę mianował jako współzawodnika, który był dlań zawada i zaprzysiągł, że z nim nigdy nie będzie mieć do czynienia. Handlarz ze swęj strony dał sobie słowo, że „księcia oszuka. Jednego dnia wpada młody człowiek w żalobie, zaplakany do gabinetu księcia Conti, błagając go o ratunek, opowiada mu, że utracił ojca, który miał nieszczęśliwą namiętność zbierania malowideł, że cały majątek włożył w tę galerję, za którą teraz niegodziwli przekupnie nadzwyczaj niską dają mu cenę; skarży się szczególnie na Le Doux, jedynego nabywcę co ma pieniądze, który korzystając ze smutnego jego położenia ledwie mu jakby na sztyderstwo daje jakąś cząstkę wartości tych skarbów. Książę, który

niecierpiał Le Doux, zasłyszawszy jego imię, porwała się, jedzie natychmiast oglądać zbiór. Le Doux wcześniej o w lokalu umyślnie najętym umiescił i ubrał w bardzo piękne ramy. Książę ogląda... zapytuje co Le Doux dawal, dowiaduje się, że ogółem szachraj ten chciał zakupić wszystko za 40,000 liwrów, i daje nieszczęśliwemu 3,000 liwderów, który rzuca się mu do nóg. Komedja odegrała, książę Conti nabywa kolekcję, która niewiele więcej jest warta nad to co kosztują ramy.

Królewiec, 18 grudnia 1863 r.

Przy bardzo miernych dowozach, targi zagraniczne zbożowe nie doznają w zeszłym tygodniu żadnej stagnacji cen.

U nas chęć do kupna zupełnie znikła a sprzedaż ograniczającą się na potrzeby konsumcji; ceny, wyjąwszy żyto, spadły cokolwiek.

By sądujący wtorkim, 17 dekabrja, w Wileńskim teatrze daną będzie przedstawienie w польzu Wileńskich dętskich przytów.

Zegluga jeszcze otwarta, lecz brak statków i wysokie frachty trzymają export.

Dzisiaj płacono za szefel:

Pszenny czerwony	w a g i .	korzec.
„ „ „ „	123—132	28 — 32 1/2 zlp.
„ „ „ „	123—128	25 1/2 — 31 1/4 „
„ „ „ „	124—128	32 1/2 — 35 „
Żyta	119—125	18 — 19 1/2 „
Jęczm. małego	100—106	14 — 15 „
„ „ „ „	104—114	14 1/2 — 16 1/2 „
Gatunki przednie 1 sgr.		wyżej.
Owsa małe dowozy	75—88	11 — 13 „
„ „ „ „		22 1/2 „
„ „ „ „		18 1/2 — 21 „
„ „ „ „		18 1/2 — 22 „
Wyki		21 — 23 1/2 „
Siemię lniane bez zmiany,		średnie 107 f. zlp. 27 1/2
dobro 108 f. zlp. 31 1/2.		
Wolna bez chęci do kupna.		
Ruble 28 1/2 sgr.		

FRYDERYK LAUBMEJER.

Agencja Domu Nadniemieńskiego w Królewiec.

W następujący wtorek, 17 grudnia w wileńskim teatrze dane będzie przedstawienie na korzyść wileńskich domów przytulku dla dzieci.

ОБЪЯВЛЕНИЯ

Виленской губернии отъ Лидскаго уезднаго суда объявляется, что въ исполненіе указа Виленскаго губернскаго правленія отъ 6 сего ноября за N. 13326 на проглау находящагося въ Лидскомъ уездѣ на рѣкѣ Неманѣ въ пристани Волчякахъ купческаго судна, принадлежащаго прускому подданному Закрицкому, оцененнаго въ 1000 руб., оскесстрованнаго за казенное взыскаііе, ислчисленное на немъ, 509 руб. 6 коп., назначены на мѣсть торги на 13 число февраля мѣсяца будущаго 1864 года; причемъ присовокупляется, что по случаю безуспѣшности назначенныхъ уже было двухъ торговъ на продажу упомянутаго судна за силою ст. 2204 ч. II т. X вак. г. раж. (изд. 1857 г.) и согласно означенному указу губернскаго правленія на предстоящихъ торгахъ судно будетъ продано за какою бы цѣною ни было; поему желающіе благоволятъ явиться на мѣсто нахождения судна. 2—579

Вилеискій губерний lidzki sąd powiatowy ogłasza, iż w wykonaniu ukazu rządzą gubernjalnego wileńskiego z 6 bieżącego listopada N. 13326 na Niemnie w przystani Wolczek statku kupieckiego należącego do poddanego pruskiego Zakrockiego oszacowanego 1000 r. sekwestrowanego za skarbową zaległość 509 r. 6 k. naznaczone na miejscu licytację 13 lutego 1864 r. — Z powodu zaś nieprzyjścia do skutku dwóch licytacji na sprzedaż rzeczonoego statku z mocy art. 2204 cz. II t. X pr. cyw. i zgodnie z ukazem tegoż rządu statek ten będzie sprzedany za jaką bądź cenę — przeto interesowani raczą przybyć na miejsce wskazane. 2—579

МАГАЗИНЪ КНИЖНЫЙ И МУЗЫКАЛЬНЫХЪ НОТЪ В. МЮЛЛЕРА ВЪ КОВНѢ

издалъ сѣдующія музыкальныя новости:

СТЕФАНЪ БАТОРИЙ, танецъ, приспособленный къ фортепиано сочиненіе Эбана, 60 коп. сер.
DEMANDE et REPONSE — танецъ, приспособленный къ фортепиано, тоже 30 коп. сер.
ОЧИ — Романсъ на Баритонъ 40 коп. с.
ДУМА — на теноръ, тоже — 50 коп. сер.
GALOP BRILLANT, Теочиненіе Мылкевича, 45 коп. сер., Можно ихъ приобрести во всѣхъ музыкальныхъ магазинахъ какъ здѣшнихъ, такъ и иностранныхъ.
Притомъ имѣю честь объявить, что магазинъ этотъ снабженъ всегда музыкальными композиціями, и вмѣстѣ съ тѣмъ обиліемъ произведеніями на всѣхъ языкахъ и во всѣхъ отрасляхъ литературы; а вслѣдствіе сношеній съ книгопродавцами туземными и иностранными онъ въ короткое время получаетъ новыя творенія литературныя и музыкальныя, вновь выходящія въ свѣтъ; недостающія же сочиненія въ самое короткое время вышесылаеть.

Почтенные подписчики, получающіе периодическія изданія изъ этого магазина и желающіе получать оныя и въ будущемъ году, благоволятъ посѣтить подписку, ибо въ противномъ случаѣ высылка первыхъ номеровъ замедлится. При книжномъ и музыкальномъ магазинѣ находится то же: 2—578

МАГАЗИНЪ ФОРТЕПИАНО НОВѢЙШЕЙ ПАРИЖСКОЙ КОНСТРУКЦИИ.

Онъ помѣщается на зимнее время въ домѣ г. Лей на первомъ этажѣ, но съ мѣсяца мал будущаго года въ зданіи бывъ Раттера, въ углу стараго и новаго города. 1—5—

Имѣю честь извѣстить симъ почтеннѣйшую публику о полученіи изъ Парижа значительнаго транспорта: ПАРИЖСКИХЪ КОНФЕКТОВЪ (Dragées françaises) различныхъ сортовъ какъ равно всякаго рода принадлежностей для уборки Елокъ въ приближающемся праздникѣ Рождества Христова.

КОРОВОЧЕРЪ (Картонажовъ) изъ ящичной работы (съ конфетками и безъ конфетковъ), цѣна отъ 4 до 20 р. б. сереб.

ШОКОЛАДЫ различныхъ сортовъ изъ славной фабрики Массона въ Парижѣ и ФРАНЦУЗСКИХЪ ОВОЩЕЙ сухихъ различныхъ выборъ.

КАШТАНОВЪ (Marrons glacés) въ сахарѣ. — АЛЕКСАНДРЪ БЭМЪ на немецкой улицѣ въ домѣ Соколовскаго прежде Фатингофа (vis à vis Европейской гостиницы). 1—601.

СВЪЖУЮ СЕМГУ, зернистую и паюсную икру, полу-чилиъ Казимиръ КУЛИКОВСКІЙ. 1—602

СИЕМГѢ СВИЕЖА, кавиоръ рѣдкіи зернисты и прасованы, отрималъ Казимиръ КУЛИКОВСКІЙ. 1—602

М Е Б Е Л Ъ ореховаго дерева продается въ домѣ Козловскаго (прежде Боброва) на Георгиевской площади, въ квартирѣ N. 8.

MEBLE z drzewa orzechowego są do sprzedania w domu Kozłowskiego (przедnio Bobrowa) przy placu s. Jerzego w mieszkaniu pod N. 8. 1—603

Передается право на 48-мильтную аренду казенной фермы, Троцкаго уезда СУБОРТОВИЧЕ, лежащей въ 20 верстахъ отъ желѣзной дороги и въ 4 отъ м. Меречь, Здѣсь же находится мельница и рыбная лодья. Объ условіяхъ можно узнать на мѣстѣ. 2—578

Przekazuje się prawo na 48-letnią arendę fermy skarbowej p-tu Trockiego SUBORTOWICZE położonej od kolei żelaznej wiorst 20 od m. Merecz wiorst 4. Przy nięj młyn i rybolowstwo. O warunkachъ dowiedzieć się na miejscu. 2—578

Niniejszemъ mam honorъ wiadomić prześwietną publiczność o otrzymaniu z Paryża znacznaго транспорту: CUKIERKÓW PARYŻSKICH (Dragées françaises) wszelkiego rodzaju jako też rozmaitychъ artykułów do ubrania Jodek na nadchodzące święta Bożego narodzenia.

PUDEŁEK (Kartonażowъ) najświetniejszej roboty (z cukierkami i bezъ cukierków), na cenę od 4 do 20 rs.

CZEROLADY w rozmaitychъ gatunkachъ z znakomitej fabryki Massona w Paryżu i FRUKTÓW FRANCUZKICH suchychъ wyborъ rozmaity, KASZTANÓW (Marrons glacés)

w cukrze — ALEKSANDER BOHM przy ulicy niemieckiej w domu Sokolowskiego dawniej Fitingoffa (vis à vis hotelu Europejskiego). 1—601.